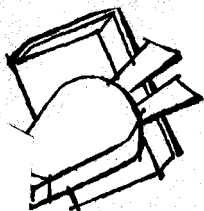

ANTONIO MARIA LABAYEN

**MALENTXO
ALARGUN!**

komeria iru ekitalditan

AUSPOA LIBURUTEGIA

JB-893

9961

MALENTXO, ALARGUNI

AUSPŌA LIBURŪTEGIA

- 17 -

COLECCION AUSPOA

Administración: Plaza de Santa María 2 - Tolosa

Dirección literaria: Rdo. P. Antonio Zavala S. J.

**Colegio de San Ignacio - Ategorrieta - San Sebastián
(Guipúzcoa - España)**

Ordaindu bearrak:

Urte betekoa: 200 peseta. Atzerrian: 275 peseta

Ongilleak: 350 » Ale bakarra: 25 »

ANTONIO MARIA LABAYEN

MALENTXO, ALARGUN!

Komaria iru ekitalditan

1970. urteko irailaren 10. eta 11. egunetan

1970. urteko irailaren 12. egunetan

1970. urteko irailaren 10. eta 11. egunetan 1970. urteko irailaren 12. egunetan

AUSPOA LIBURUTEGIA

DEPÓSITO LEGAL S. S. 3849—1962
N.º DE REGISTRO 731—1962

IMPRESO EN LOS TALLERES TIPOGRÁFICOS «ICHAROPENA»
ZARAUZ (GUIPUZCOA-ESPAÑA)

Nere emazte Karmen'i

ANTONIO MARIA LABAYEN

Antonio M.ª Labayen jauna Tolosa-n jayo zan 1898 urteko ilbeltzaren 12'an, eta, bere jayoterrian bizi da gaur ere.

Gaztetandik asi zan euskal teatroari egiñalean laguntzen. Idatzi dituan teatro-lanak auek dira :

“Txinparta buruzagi”. Ekitaldi bi.

“Ostegun gizona”. Ekitaldi bi. (Neska-mutil koskorrentzat).

“Maya”. (Erregiñetan). Ballet antzeko jolasa.

“Mateo Txistu”. Ekitaldi bat.

“Euskal-eguna”. Iru ekitaldi.

“Iparragirre”. Ekitaldi bi ta azken zati bat.

“Berezi”. Prantzesetik euskeratutako elkar-izketa.

“Irri-itzaldia”. Id. “Sermon de Mariage” batetik.

“Gizon bizarpeituti eta emazte bizartsuti”.
Ekitaldi bi.

“Irunxeme”. Iru ekitaldi.

“Muga”. Ekitaldi bi.

“Lurrikara”. Lau ekitaldi.

“Jostuna”. Ekitaldi bi. (Neskatxentzat).

“Jokua ez da errenta”.

“Galtzaundi”.

Eta azkenekoa, Auspoa-k gaur agitaratzen duana: “Malentxo alargun!”.

1932 urtean asiera eman zion “Antzerti” zeritzayon aldizkariari. Onek euskal teatro-lanak argitaratzen zituan. Lau urteko bizia izan zuan, ta 54 zenbaki atera zituan. Orixe degu orain arteko euskal teatro-bilduma ugariena. Geroztik, ta gaur ere bai, gure teatro-taldeak ortxe arkitzen dute geyen geyenik zer aurkeztatua.

1933 urtean itzaldi bat eman zuan Donostiko “Salón Novedades” deritzayon ortan: “Euskal Antzertiaren edestirako apur batzuek”.

1935 urtean beste itzaldi bat eman zuan Donostiko San Telmo-n: “Euskal Antzertiruntz”, gure teatro errikoya nolakoa bear gendukean adieraziaz.

Teatroz kanpora beste liburu eder bat zor diogu: “Compendio de Euskaldunak”, eta euskal aldizkarietan idaz-lan polit pranko zabal-

du du, bai euskeraz ta bai erderaz ere. Oyeta-ko batzuen izenak :

“El general Aramburu”, “Evocaciones de toponimia tolosana”, “Mocoroa, apóstol de la música”, “Joannes de Etcheberri”, “Elizanburu”, “Escenas papeleras”, “P. Barrutia Mondragoeko eskribauaren Gabonetako Ikuskizuna”, “Montes apaiza”, ta abar.

Ta besterik gabe, asi dedilla irakurlea euskaltzale langille purrukatu onen lan berria irakurtzen.

MALENTXO

Alargun gaztea. Beltzez jantzita agertua-
gaitik gogoz eta soñez alai ta liraña.

PETRA

Malentxo'ren koñata. Ots ! senar izan zua-
naren arreba nagusia. ...ta neskazarra...

XALBADOR

Tratalari jator eta bizkorra. Malentxo'ren
jaioterrikoa

D. BITOR

Bilbotar aundikia. Banku-zale ta... zurrup-
patzaillea. Gizon zipotza.

D. JUSTO

Letradu jaun agurgarri ta otsaundikoa.

A. EDUBIJIS

D. Justo'ren emazte ta Petra'ren laguna.

●
IÑUDE

Ètxeko neskame zarra Malentxo'ri bularra
emana; eta Xalbador'en izeba

ANASTASIO

Lantegiko begirazale ta karguduna. Larru-
-ontzalle, kapaña. Mutilzar aguretua.

I EKITALDIA

(Etxe-barru egokia baiñan batere apaintasunik gabe.

Bai ordea bertan bizi al izateko eroso, arrotzai arrera ona egiteko aski leku dualarik. Txoko batean su-bazter edo berogarrri-toki berezia. Inguruan zenbait mai, eser-leku ta sala batean oi diran aratz eta tresnak.

Esker-eskuira ate bana. Batetik sukaldera, bestetik almazen edo lantegira joateko gai diranak.

Ondar aldera leio ta ate aundi bat kalerako. Barrendik Erriko plaza ta etxeak ikusi bitez.

OIALA jasotakoan MALEN su ondoan eserita dago esku artean zerbait lan ari duala. Buruan ordea beste gogoetak da-

rabilzki eta naigabe ta kezkaz beterik dagola agertzen dute; uste gabe zinkurin eta asperen aterazten dienak.)

MALEN.—Ai ene! Neri etorri zait bizi-modua!... (*isilunea*). Ain bakarrik nago! eta... (*norbait datorrela oartuaz*). (*bizia-go*) Askotan naiago det bakarrik egon eta ez zenbait lagun gogaikarri inguruan ditudala... (*Kaleruntz begiratuta atsekabez*) Ai ene! esan ba det, esan det... Jainkoak zigortu nau. Emen det koñata! Goizean gutxitan etorri oi da bada... (*Zai geldituaz*) Zer ote dakar?...

PETRA (*Kaleko atetik sarturik*).—“Ave Maria purisima!”.

MALEN (*Ortz-tartean*). — Pekatu barik sortua”. (*Berekiko*) Ez nago aren larruan. (*Zutituaz*).

PETRA.—Jainkoak dizula egun on! Malen.

MALEN.—Baita zuri ere Petra,. Zer zabil-tza garai ontan?

PETRA. — Arritzekoa da, bai. Elizarako besterik ez naiz ateratzen goizean, baiñan gaur, Edubijis, nere lagun ona, badakizu...

MALEN.—Zera... On Justo letraduaren andrea...?

PETRA.—Bai! Edubijis, nere lagun on orrek bada, zurekin itzegin nai du ta laguntzeko eskatu dit. Beraz, gaur arratsaldean zuregana etortzekoak gaituzu; ta goizetik sartu-atera auxe egin dizut, gaztigatzeagatik, etxean geldi zaitezzen. Ez ikaratu, Elizako Andre Katoliko ekintzaren izenean egin nai dizun bixita da.

MALEN.—Ederki! Etxean izango nazute. Ez det kampa ateratzeko asmorik. Gaur iñoiz baño gutxiago merkatu eguna izanik. Beti jendea espero bait det: tratalari. erostun eta gurekin artu-emana dutenak. Baiñan eseri zaite Petra!

PETRA (*Eseriaz*). — Pozik gañera nere anai Tiburtzio ta zure senar maite izan zaren etxean. Ondo langille ta zuzena izan zan gizarajoa (*Aitaren egiñez, isilik "Requiem" esanaz*) (*Orobat Malen'ek*) Era-kusbide ederra utzi zizun. Ez zuan ark etxea galduko, ez! Eta kontuak garbi ematen iñor ez bezelakoa. Eskuratu dezun negozioa jarraituaz lasa bizi zaitezke zuen aurren etorkizuna buruturik. Bi alabatxo kutunok izan bear dute zure kezka bakarra. Alargun gelditu zeran ezkerro.

MALEN.—Etxeko gauzak ondo joan dituzten aleginduko naiz. Ez Tiburtziok bezin ongi. Ura aparta bait zan negoziotarako, baiñan arekin ikasi nuena ez zait aztuko.

PETRA.—Zere burua estuasunen batean arkitzen ba dezu, zoaz konpianza osoan D. Justo letraduarengana. Zure senarraren lege-gizona, elizakoi ta jakintsua, aolku zuzenak emango dizkizuna.

MALEN. — Orain arte ainbestean antolatzen ari naiz. Eskerrak gure Anastasio'k etxeko gora-berak ondo dakizkila. Tratuak borobiltzen ez da ain yayoa, baiñan ortarako degu Iñude'ren illoba Xalbador, mutil bizkorra bera; joan dan illean ere milla ardilarrutik gora ekarri zizkigun eta oso modu onean. Auxen da au tratalaria, ondo erosten eta obeto saltzen dakiana. Alkarrekin ondo konpontzen gera. (*Solasaldi bitartean naigabeak aztu zaizkio*).

PETRA (*kopet-illun*).—Ez da itxurazkoa zu, edozein tratalarikin, nola nai jardutea. Andre alarguna zera, ta txoro asko ibilli oi dira peri ta merkatuetan, eta laineza artzen uzten ba diezu...

MALEN.—Uste nuke... baita zera ere!

PETRA.—Zure izen onak eta Tiburtzio

gizarajoa ! senar izan zenduanari zor diozun itzalak ala eskatzen dute. Gogoan ar zazu betiko, ta ez aaztu, ama-familiakoa zerana, eta alabai eskola ona ta kristau erakusbidea eman bear diezula.

MALEN.—Ez zait gelditzen beta aundirik. Sal-erosketako kontuak zuritu bear ditudala, batetik, almazen eta dendako ardurara eta jendearekiko artuemanak bestetik, ba det beti lan eta zeregiña.

PETRA.—Ama baten lenengo eginbearra aurrek azi ta ezitzean dago. Denda ta negozioa kontu-artzaillearen eskutan joan ditezke. Alabatxoak—, nere illobak !, amaren magalean daude ondoenik.

MALEN.—Bai noski ! baiñan ni etxekoandreketan nai ta nai ez kanpoan ibilli bearra dedanez, aur gaixoak gustoena nere iñude zar Mañaxi'rekin daude, sukaldean. ¡Onetxek aterazten dizkien irripar gozoak!

PETRA (*Eser lekutik jeikiaz*) “Umezurtz kutunak ! Ez det joan nai ikusi gabe. Estula joan al zaie ?

MALEN.—Oraindik ez, osoro, baiñan askotzaz gutxiago dute.

PETRA.—Beroa bear dute aurrak, beroa ta arropa gutxitxo eramaten ote duten nago.

MALEN.—Izardi patsetan zeuden aristian. Gero berriz errez oztutzen dira.

PETRA.—Eguraldia oztutzen asia da ta artillezko zamartxoak jantzi bear zenieke.

MALEN.—Erosteke asmotan natzaizu negua sartu aurretik.

PETRA.—Erositakoak baño, etxean eskuz egindakoak obeak dituzu... eta merkeagoak. Diruari ere begira bear zaio. Tiburtzio'k ondasunez oparo utzi zindun. Alaz ta guziaz parra-parra erabilli ezkerotxanponak errez doaz. Gaurko egunez arropa kostatzen danarekin.

MALEN.—Bai, ala da. Norberak ezin egin dezakenean, ordea !almazenak ematen dizkit lanak—! nai ta nai ez erosi egin bear. Gañera, esku-lanetan ez nazu oso trebe. Ozta-ozta nere galtzerdiak orratzaz saretzen dakit.

PETRA.—Artille-lana orratz aundiaz egitea gauza erreza da. Nik asiko nizuke ta zuk ez zenuke jarraitu besterik. Eta azkeneko errematea burutuko genuke alkarren artean.

MALEN.—Asiera eman bear orretarako.

PETRA.—Beste egitekorik gabe etorriko naiz egunen batean. Noan illobatxo mai-

teak laztantzera... (*Sukalderuntz abitzen da eta Malen'i begiratuaz dio*) Zu ere ariñegi jantzia zoaz... kolko ori!

MALEN.—(*joaten uzten diolarik*) Ni?... (*berekiko*) Zergatik ez ote da bere etxean gelditu?... (*Zinkurin egiñez*) Ai ene! Iñoiz izango al naiz nere kolkoaren jabe!

(*bijoa sukaldera*)

(*Salbador tratalaria ta Anastasio almazeneko atetik sartzen dira. Azken onek, eskuan ardi larru bat dakarki*).

ANASTASIO.—Etxekoandrea emen da ta naiago det, zeorrek, berari zuzenean esatea. Nere iritzirako prezioa oso galestia da. (*larrua bi eskuen artean zabaldu ta erakutziaz*) 25 duro!

XALBADOR.—Artzaiak ez dute gutxia-goan utzi nai. Guzia gora dijoa.

ANASTASIO.—Artillea igaz baño bi duro merkeago utzi bear izan dute bada.

XALBADOR.—Artillea? besterik da...

ANASTASIO.—Bai, artillea "lana" Kastilla aldean. Eta angoa ohea dan ezkerre emengo artzaiak naiko "lan" izango dute artillea saltzen. Joan dan urtean erosita-koa ezin saldurik daukaguta. Ta okerre-na ezin kobraturik... (*par egin bezate*).

XALBADOR.—Anastasio, jmerkatari txa-

rra zaitugu. Denda zuloan sarturik egon da ez da jakiten prezioen berri. A zer nolako “komerziantea” zu!

ANASTASIO.—Ez komerziante, ez merkatarari eta ez tratalari, zure antzera. Ni “kapaiña izana besterik ez nazu. Zarrez lanerako gauza ez naizena. (*Isilago ta inguruua begiratuaz*) Etxe ontan, gaiñera zorra dago ugari. Zer nai dezu nik egitea?..

XALBADOR.—Ezin dezakezute orrela jarraitu. Nik itzegingo diot etxekoandreari.

ANASTASIO.—Naiko kezka ba dizu aspaldian. Alargun gelditu zan ezker bere gain zama aztuna erori zaio. Estu ta larri dabil gure damatxo.

XALBADOR.—Ondo alai ta jostalaria zan bada ezkongaietan. Alako dantzari ta neskatxa mutil-zalegorik ez zan ballara guzian... Malentxo!

ANASTASIO.—Ustez... ezkontza ona egin zuan, baiñan gaizki atera zaiona. (*isilpean*) Izan ere senarra alakoxea izan zuan. Ez dakit ez ote dagon obeto alargun...

XALBADOR.—Neri esango didazu bada! (*oroimen zarrez pozturik*) Onera neskame etorri zanean, alakoxea zan bai! Bikaña! Gure nagusia erabat kilika ta txoratu zuan eta ezkondu ba zan ezkondu zan, Tibur-

tzio jaunarekin... Ez zion oso bizimodu ona eman... (*au gure arterako*) Esango nuke obeto dagola "alargun" ez ba'litz utzi dizkion zorreatatik eta utzi dion... koñatereatik... eta bi ume zirtzil... pixa-jario...

XALBADOR.—Señorita "Petra"... Bai neska zar zorrotza, benetan...

ANASTASIO.—Isildu zaitez gizona. (*Sukalderuntz begiratuaz*) Ez dezaigutela entzun. Or da nunbait. Sartzen ikusi det beintzat eta alde egiten dezanean etxe-Andrea etorriko zaigu.

XALBADOR.—Larru ta artillearen tratua nola dagon adieraziko diot jakiñean egon dedin.

ANASTASIO.—Ez da motela ta antzeman-go dio. Buruz argia bait da. Baliatzen dakina.

XALBADOR.—Bada isilpean esaten dizut, Anastasio, gauza gora, oso gora joango dala Prantzia'tik eskea asi dalako. Orain da dirua irabazteko garaia.

ANASTASIO.—Zuek, tratalariok ondo. Ni onuzkero ez naiz aberastuko.

XALBADOR.—Zure etxea bai ordea. Zuretzat ere ez da gaizko etorriko.

ANASTASIO.—Baldin baite! (*Ardi larrua*)

berriz esku tartean erabilli ta aztertuaz).
Askotxo eskatzen dute!

XALBADOR.—Orain da erosteko garaia.

ANASTASIO.—Dirua bear... Ara! emen degu etxeakoandrea! Ea zer derizkion... Lengo zorrak ezin garbitu ditugu...

XALBADOR.—Negozio garbia da...

ANASTASIO.—Zikiñak ere ez nau ni ikarutzen.

(Malen sukaldeko atetik agertzen da)

MALEN.—Egun on! Xalbador!

XALBADOR.—Baita zuri ere etxeakoandre!.. Zure zai geunden.

MALEN.—Ezer egiten uzten al didate bada?.. Beti ba det norbait. Eta laguntza ematera etorriko ba'lira gaitz erdi.

ANASTASIO.—Or izan dira dendan zaldibitarrak kobratzera etorriak. Ez dute itxoi-teko konturik entzun nai.

MALEN.—Betoze! geroxeago!

ANASTASIO.—Mutur ona jarri dute. Gaur zortzi ere emen izan ziran eta...

XALBADOR.—Artzailleak estu izan oi dira.

MALEN. — Bilbo'ko gure Banko-zalea, gaur etortzekoa da dirua ekarriaz, eta kontu guziak zurituko ditugu. Eta ez geiago

erosi, Anastasio, zor zaarrak ordaindu arte.

XALBADOR.—Bada nere iritziz, etxeokandrea, zor zaarrak alde batera utziaz, orain alik eta gai geiena erosteko sasoia da ta uste det, dirurik irabazi nai badezute.

MALEN.—Orren bearrean gaude bada; bañan Bilbo'ko etxeak arrapaturik gauzka, ta onek zer nolako prezio ordainduko digun jakin artean, ezin ezer erabazi al izango degu.

XALBADOR.—Ikusten?.. (*Larrua artu ta etxeokandreaki erakutsiaz*). Onoko onen neurrikoak berrogei bat eskeintzen dituzte. Arkume larrutatik, berriz, ba da sail aundi bat oso modu onean erosi ditekena. Nere tratolari-itzari sinistu nai ba diozute, garestialdi gaitza dator, eta zuek ez ba dizute artzen, neronek erosiko ditut guziak, itxu-itxuan...

MALEN.—Zuk dakizu ondoenik merkatuaren berri. Au da lanbidea! Zer derizkiozu Anastasio. Erosiko al ditugu?

ANASTASIO.—Nere sakeletik ez beintzat. Utsa bait dago. Eta zor berriak egiteak ere bildurtzen nau.

XALBADOR.—Ortarako da Kreditoa. Ban-

koak aurreratuko dizue. Negozioa eskuta-
tik igesiegiten ikustea ere...

ANASTASIO.—Bai, eta zorrak ezin ordain-
duz norbaitek ezurak ausiko dizkit eta...
Hospitalera! Zaldibi'ko okerrak mutur
ona jarri dit!

MALEN.—Au da gizon illuna! Itz onak
emazkiotzu, ta arratsaldean, bilbotarra
etortzean zerbait jasoko du.

ANASTASIO.—Naiago nuke zeorrek esan-
go ba'zenio... Nere itza ez bai du sinisten.
Zuk bear bada limurtuko dezu, emaku-
mea zera-ta...

MALEN.—Ortan ere leiako naiz bada. As-
paldi egiten al det besterik...?

XALBADOR.—Tratua lenbaitlen erabaki
bearra dago.

MALEN.—Goazen almazenera Anastasio
(*Xalbador'i*) Zuk Iñude ikusi naiko dezu.

XALBADOR.—Jakiña! Izeba ikusi gabe
ezin aterako naiz etxe ontatik. Asarretuko
litzaidake.

MALEN.—Or dezu sukaldean. Poz artuko
du zu agurtuaz.

ANASTASIO.—Berriketarako beti dago
gertu. Itzbide emango dizu.

MALEN.—Itza ezik salda pizka bat ere es-
keñiko al dizu.

XALBADOR.—Bai, ez' nago toki txarrean amarretakoa artzeko Or itxoingo dizuet (*sukalderuntz abituaz*)

ANASTASIO.—Lasaiago zaude gu baño...

MALEN.—Ez zaitezela izan llanturu.

ANASTASIO.—Ez noski, bagenu nai aña diru...

(*Anastasio ta Malen bijoaz Almazenera*)

XALBADOR.—(*Sukaldeko atetik otsegiñez*)
¡IZEBA! ¡MAÑAXI! Illoba Xalbador nazu!

IÑUDE.—(*barrendik*) Ba noakizu...

XALBADOR.—Ez ibilli zalapartan...

IÑUDE.—(*Sukaldetik agertuaz*) Zu al zihan, Potxolo? (*musu emanaz*).

XALBADOR.—Onoko illoba ibilkari au ez da zutaz aaztutzen.

IÑUDE.—Estimatzekoa da izeba zar ontaz gogoratzea. Mutil bapoa zaude Xalba! (*laztanduaz*)

XALBADOR.—Zu ere bizkor beti.

IÑUDE.—Argalean sendo! lan eta lan.

XALBADOR.—Ez neregatik zure zeregiñak utzi, beñepein.

IÑUDE.—Aurrai aia jaten eman diet ta lo artu didate. Orain pizka batean pakean utziko naute. Ez det beste egiteko aundirik.

XALBADOR.—Beraz, bizi mañan pijo!

IÑUDE.—Bearko, Ni bezelakoentzat ez dago atsedetik.

XALBADOR.—Lanak ez dizu kalterik egin. Zure urtetan presko ta gordin zaude, sagarra bezela.

IÑUDE.—Bai sagar zimela bezela: zimurtzen asia. Jainkoa'ri eskerrak osasuna ba-degu-ta ta zer egingo zaio. Aurrera segi! Etxean nola utzi dituzu? Ama-ta...

XALBADOR.—Ama makal zamar bañan, tira! oia ustutzen du.

IÑUDE.—Noiz ekarri bear diozu errainon bat?...

XALBADOR.—(*irriz*) Ba al da errainonik?... Denbora txarrak daude orretarako.

IÑUDE.—Oiek esaerak dituzu. Beti ezkongai bizi bear al dezu, pikaro orrek?

XALBADOR.—Ori dezu ofiziorik onena. Gañera ia mutlizartu naiz...

IÑUDE.—Au Xalbador ergel alena ez bestena! Gauzak garaiz egin bear dira ez zartuta gero... gure nagusiarri gertatu zitzaien, eran andre gaztea, alargun utzirik...

MALEN.—(*Maliziz, gaiztoz*) Ez dago ba itxura txarrekoa...

IÑUDE.—A liskiskeria!... Zu ere gizon gose oietakoa al zaitugu?...

MALEN.—(*ziria sartuaz*) Bai, salda pizka bat artuko nuke.

IÑUDE.—Pozik emango dizut bada. Ollot-salda gañera!

XALBADOR.—Ez zerate gaizki bizi etxe ontan. Ostatutzat artuko nuke.

IÑUDE.—Ez dakizu guzia! Gure etxe-koandreak badu eskubete lan. Ustez suer-
te egin zuela zirudin, nagusiarekin ezkon-
du zanean. Baiñan, gaizki irten zitzaion...
Zorion gutxi ezagutu zuan senarra zuana-
rekin. Il zan eta ez noa gaizki esatera,
baiñan... Malen gajoa... Zera!

XALBADOR.—Zer? obeto dagoala alar-
gun al derizkiozu?

IÑUDE.—(*zalantzan*) Ez nuan esan nai
baiñan... Alatsu! bere desgrazi ta ez bea-
rrean, arnasa lasago artzen du.

XALBADOR.—Bai, bada, senarra dua-
nak, Jauna ere ba'du... Alargunak berriz
gogoa libre...

IÑUDE.—Bai beste lokarririk ez ba'lu...
ta diru asko utzi izan balio.

XALBADOR.—Alako jaun aundiak zer-
bait utziko al zion.

IÑUDE.—Bi aur eta zor asko...

XALBADOR.—Aberats soñua dute bada Lizargaratetarrak!

IÑUDE.—Urrutiko intxaurrak! Ez esan iñori, Xalbador, Jainkoagatik, baiñan bi urteko soldatak artzeko dauzkat oraindik.

XALBADOR.—Aldez aurretik paga arazi, zer arraio! ta dirua jasotakoan beste leku batera joan.

IÑUDE.—Nora joatea nai dezun nere zarrean?

XALBADOR.—Nere ta zure jaiotetxean ateak zabalik dituzula ba dakizu. Ez zaitzu an zer jana paltako, eta ez nun etzana; ez txoko bat su-ondoan. Eta nere sakelean, bear ala, zuretzat izango dira beti txanpon batzuek.

IÑUDE.—(*biotzberaz lastanduz*) Eskerrikasko Xalbador! baiñan ezin utzi dezaket gure etxekeandre Malen gajoa. Alaba ez izanagatik aurretan bularra eman nion ta buruz arin zamarra izan arren, biotz ona du, ona da nerekin eta maitasuna artu diot...

XALBADOR.—Nun ditu bada, koñata ta senarraren familiakoak...?

IÑUDE.—Koñata? (*erdeñuz*) Zaude isilik! Etxe ontan beñere sartuko ez balitz obe! Lagundu bearrean ez gaitu pakean

uzten. Emen zañ arestian. Aurren aitzekia dala, konseju ematea dala, dirurik ez, baiñan burruntzalia bai, sartzen du gure lapikoan.

XALBADOR.—Olloa, berak ekarriko zizuten...

XALBADOR.—Bereala ! Akats billa etorri oi da beti: aurrai onelako jantziak jarri bear zaiela ; beste alakok gaxotzen dituala, Nik al dakit ! Ezin begiz ikusi det ! Bera aski ez dala beste erriko andre aundi-maundi batzuek ekartzen ditu maxiatzera.

XALBADOR.—Alderdi ona du zure etxe-koandreak. Ondo jaioa dago gajoa. Erruki det. Eskerrak zu zaituala aldamenean.

IÑUDE.—Ezer gutxi dezaket ; alare, alegiña egiten diot. Malentxo ezkongaitan erromeri-zale, anka-arin ta burua ariñago, egun eder asko pasa ba'zitian algara gozoan, naigabe aldia etorri zaio orain.

XALBADOR.—Ez da orrenbesteraño izango. Gaztea da ta errez aztuko du...

IÑUDE.—Bai neri ere, aztu zait eskeñitako salda ematea. Goazen sukaldera !

XALBADOR.—Ez uste artzeko gogo aundirik dedanik. Goizeko kape-esneaz gañe-

ra gosari polita egiña naiz beste tratolari batekin ta aseturik nago.

IÑUDE.—Ondo gobernatzan zerate tratolariok!

XALBADOR.—Batzutan! Larrialdi ta kezka pranko irentsi bear izaten degu maiz asko.

IÑUDE.—Bai etxe ontan ere! (*Almazenetik Malen ta Anastasio datozela ikusirik*) Emen ditugu biak, etxe koandre ta nagusi... ordekoa. Ez dirudi oso arpegi-alai datozenik.

(*Malen eta Anastasio sartzen dira*)

MALEN.—Emen al zerate oraindik?...

IÑUDE.—Beti izan oi da zer esana, Etxekoandre, (*sukalderuntz abituaz*) Umetxoak lo daude gogo-gozo; noan, noan aiengana...

XALBADOR.—Nere izebarekin itzbidean jarri ezkerro ... badakizu.

MALEN.—Bai, noski. Epelago egongo zintaten sukaldean salda artuaz.

XALBADOR.—Eskeñi dit, bai alajaña, baiñan lenago ere arturik nago ta ez det gogo aundirik. Larru kontu ori erabaki arte kezketan nago.

ANASTASIO.—Datorren merkatu arte erabakia atzeratzea obe izango degu.

MALEN.—Órtan dago Anastasio. Beste artzalleai ere luzapena eman diegu eta ea gaur zortzirako garbitasuna egiten degun.

XALBADOR.—Zuek ikusi. Ez dakigu orduan sal-gai egongo diran oraindik. Arri-tako nitzake.

ANASTASIO.—Itxoin arazi zaiezu. Emen banituen luzeiritzirik zeudenak baiñan etxeoandreak lmurtu ditu. ¡Bearko!

MALEN.—Baita zera ere! Nere itzak ezer gutxi balio dizute.

ANASTASIO.—Aste beteko korrituak irabazi ditugu beintzat.

XALBADOR.—Gero guziak galtzeko.

ANASTASIO.—Gero, gerokoak. Orain barrera lasaitu zaidan ezkerro mokautxo bat artuko nuke. Sabela gu-gur bai daukat. Barauaren otsa!

MALEN.—Salda beroa arraultz batekin emango dizute Iñude'k. Ain zuzen olo zaarra ipurdiz gora sartua degu eltzean. Naiz nere koñatak arpegi txarra jarri duan ikusitakoan... (*sartu gaitezen*).

XALBADOR.—Ari zer ajola zaio!

ANASTASIO.—Goiz guzian almagazean arrazoi txarrak entzun eta kopeta illunak ikusten... Kemen guzia galdua det. Jota nago!

XALBADOR. — Jan-edanak bizkortuko zaitu...

(*bijoaz*)

PETRA eta EDUBIGIS

(*kaleko atletik sarturik*)

PETRA.—Sartzen ikusi gaitu, sukaldeko leiotik, eta ez noa deitzera. Etortzekoak gerala bai bait-daki.

EDUJIBIS.—Garai ontan etortzeak erreparua ematen dit. Baiñan presako gauza bait da ta, txalma ori egotzi didate ta lenbaitlen betetzea obe. Orrela kontzientzia lasai geldituko zait.

PETRA.—Nik ere orretxengatik laguntzen zaitut: kontzientzia'ren aginduz. Errelijioaren alde zerbait egiteko ez da beñere goizegi. Obispo jaunak agintzen duanean Kristo'k agintzen du.

EDUBIJIS.—Ori da! Eliza berria egiteko bear aundia dago *Usabal* auzoan ez bait dira bizi-lagunetatik erdiak mezetara joaten. Ta zure koñatak ez ba du soroa erre-galatu nai, leku artan Jainkoa'ren etxea egiteko, alik eta erreztasun geienak eman ditzala beintzat. Diruz ondo ez dabillela

entzun det, baiñan Goikoak lagunduko dio; ez du ordañik gabe utziko.

PETRA.—Ez zuan ala ikusi bear bere bu-
rua. Tiburtzio, nere anai zanak ondasu-
nez oso polliki utzi zuan, baiñan... (*isilla-
go*) oso dezu “pirri-parra” nere koñata; ta
dirua eskuartetik errez dijoakio. Etxetik
ezer ekarri ez duten oiek izan oi dira oke-
rrenak: aundi-nai gastatzailleak...

EDUBIJIS.—Negozioak ere gaizki irten-
go zitzaizkion eta... Zer nai dezu, orreta-
rako jaio egin bear.

PETRA.—Ez, ez, gorde egin bear dirua,
Txanponai ez dio batere begiratzen. Zen-
bait izan, ainbat txautu. Ondorena jakiña
da... (*Asarretuaz*) Gaur bertan, aste go-
rrian, ollo bat illa zutela ikusi det, sukal-
dean. Zer derizkiozu? Ollo salda, alegia,
aste egunez.

EDUBIJIS.—Ollo zarren bat izango zu-
ten eta. Ez da bijili eguna aragia galerazi
azteko.

PETRA.—Ez noski, Edubijis. Ez ta peka-
tu; orrela ordea, gu ere errekan giñan.
Ba al dakizu?.. (*isilpean*) Neskame izan
zan eta ez jakin “señora” izaten... Anai
Tiburtzio’ri esan nion bein baño geiago-
tan... jende xea...

EDUBIJIS.—Ori ez Petra. Ez esan orrelakorik. Jainkoa'ren seme-alabak gaituzu guziok...

PETRA.—Bai ala da, askotan ez dirudin arren... (*Atsperenez*) Ai! isildu nadin bai. (*isilune bat*) Bera datorrela uste det. Zuk itzegin Edubijis, eta esateko guziak esan. Nik ez det txintarik aterako.

EDUBIJIS.—(*Aitaren egiñez*) Jainkoa'k lagun gaitzala (*sukaldetik norbait datorrela oartuaz*) Emen degu, bai. Oso "guapa" dala badakit... (*albora*).

PETRA.—(*marmaizoan*) "Ederrakin" jango du.

(*MADALEN agerturik*)

MADALEN.—Egun on! Barkatu itxoin arazi ba dizuet. (*Agurtuaz*) Zer modu? (*Edubijis'i eskua emanaz*)

EDUBIJIS.—Ondo! eskarrikasko, zu ere bai?

MALEN.—Or barruan kontuak egiten ari giñan. Etortzen ikusi zaituet.

EDUBIJIS.—Esan diot Petra'ri nik bar-kazioa eskatu bear nizukela, ain desgaraiz etorriagatik.

MALEN.—Bai zera, gure etxea beti dau-

kazu zabalik... Emen beti dabil jendea sartu-atera...

PETRA.—Bai, Malen, baiñan andre Edubijis nere lagun eta On Justo, ezagutzen dezun letradu jaunaren emazteak, garrantzi aundiko arazo batez itzegin nai dizu.

EDUBIJIS.—Atsegin osoz gañera, zuk arrera ona egingo diguzula bai bait dakit.

MALEN.—Eseri zaitezte, eseri. (*eserlekuak eskeñiaz*) Zuen etxean zaudete (*esertzen dira*).

EDUBIJIS.—Eskerrikasko. Ondo geunden baiñan, tira! eserita gauzak lasago esaten dira.

PETRA.—Andre Edubijis, zutik mintzatzzen ere oituta dago; "*Emakume-en Acción Catolica*"n, Eliza-barrutiko Presidenta dezu, ta Obispo jaunaren izenean dator zuregana.

MALEN.—Ni naizenik, ere, ba al dakite obisopotegian?...

EDUBIJIS.—Nola ez! Ta gañera auzoan dagon basarria zurea dezula; eta an bide inguruan dauden lurrak zureak dituzula.

PETRA.—Bai, zure senarrak utziak... Tiburtzio nere anaia izan zanak...

MALEN.—Basarria ere nerea izana edo...

esan bearko. Ez dakit orain norena ote dan. Hipotekaren garbitasuna egin arte.

PETRA.—Hipoteka ! itzaren itsusia ! Gurre etxean entzun bear ez litzaken itza.

MALEN.—Tiburtzio, zure anaiak egin zuan bada papera, notarioanean.

EDUBIJIS.—Ez kezkarik izan. Notario jauna adiskide degu ta nola edo ala garbitasuna egingo digu.

MALEN.—Zuk ikusi zer egin diteken. Nik gutxi dezaket.

EDUBIJIS.—Baiezkoa ematea aski dezu. Auzo ortan eliz agintariok eliza berri bat egiteko asmotan dira. Ta zure baserriko soro bat aukeratu dute.

MALEN.—Nere aldetik ez da eragozpenik. Maztarrari ordea, soro bat kentzeak ez dio pozik emango. Galdegin bearko zaio.

EDUBIJIS.—Jainkoaren etxe berri bat egiteko izanda ez al da ukatuko.

PETRA.—Ukatuta ere zer ? ; lurrak legez nagusiarenak dira.

MALEN.—Egitazko nagusi nor dan jakin bear aurrenik.

EDUBIJIS.—Utzi ori gure gain, Malen. Letraduek garbitasuna egingo dute. Ez izan ortan batere kezkarik. Eta gero ar-

kitetoek planoak jasoko dituzte zuk bai-
mena ematen ba diguzu.

MALEN.—Ni gauza orietan ez jakiña na-
zu, baiñan soro orrek zenbat balio duan
erabaki bearko da lenengo...

EDUBIJIS.—Beste gauzak egin ezkeru
diruarena da gutxiena.

MALEN.—Orra bada, a'argun gajo oni,
artzalle guziak, dirua da lenengo eskatzen
diotena.

PEDRA.—Ori fedegabeko jendeen artean
gerta oi da. Gure artean olakorik!

EDUBIJIS.—Zaude lasai, Malen. Bidez-
koa dana emango zaizu eta gañera indul-
jentziak irabaziko dituzu zure animaren-
tzako.

MALEN.—Danaren bearrean izango naiz.

EDUBIJIS.—Bada, Donosti'ko Eliz ba-
rrutiko asmoa ontzat artu dezun ezkeru
eskerrak ematen dizkitzut Gotzai jaunaren
izenean eta onespina ere bidaliko dizu.

MALEN.—Bai beinkazio on bat ez zait
gaizki etorriko.

EDUBIJIS.—Beste berriren bat izan de-
zadanean azaltzera etorriko natzaizu. Gaur
ez det bixita au geiago luzatu nai. (*jekiaz*)

MALEN.—Etorri, gogoko zaizunean. Bi-
dea ba dakizu.

PETRA.—Orain elkarren ezaguera egin dezute ta ea maiz elkar ikusten dezuten.

EDUBIJIS.—Ori da, ori! Ea lenbaitlen nere etxera etortzen zeran.

MALEN.—Ez dizut agintzen. Gure almalzen eta dendan lanpetua bait nago. Nere bi alabatxoak asko lotzen naute.

EDUBIJIS.—Zoragarriak dira! Bi aingerutxo! Ezagutzen ditut.

PETRA.—(*abitzen dirala*) Malen, leen ere esan izan dizut, Elizako Andreen bileran, sartu bear zenukela ta illean bein agertu.

MALEN.—Badakizu, prailletara joaten naizela elizkizunetara: irugarrendarra naiz.

EDUBIJIS.—Oso ederki!

PETRA.—Ez da naikoa. Gaiztoak lan asagiten dute, ta onak ez degu geldi bear aiek zapaldu arte.

MALEN.—Ori erregutzen diot Jainkoa'ri: erakus dezaidala nortzuek diran on eta nortzuek gaizto.

PETRA.—Gauza erreza. Gaiztoak elizaren etsaiak, komunista, gorri ta ezkertarrak.

EDUBIJIS.—Ez gaitezen politikan sartu. Gure indarra otoitza da.

MALEN.—Aren bearrean gaituzu amar

mandamentuak betetzeko. Batzuen batzuek, beintzat. (*Irurok jeikiaz ateruntz dijoazela*).

EDUBIJIS.—Uzten zaitugu, bada, etxe-koandre (*Musu-emanex*) Urren arte. Eta musu asko alabotxoai.

PETRA.—Lenago ikusi ditut.

EDUBIJIS.—Urrena etortzean goxo batzuek ekarriko dizkiet.

MALEN.—Nai dezutenean etorri, pozik artuko dituzte.

PETRA.—Ez dira gaizki oitu bear. Gozo-zalegi egiten bait dira.

EDUBIJIS.—Kutunok ezti pizka bat bear dute: gero ere garraztasuna etorriko zaie bai!

MALEN.—Nik ala uste! Kaleko ateraño lagunduko zaituet.

(*bijoaz irurak*)

(*Unetxo batean antzeztokia iñor gabe dagola, almazeneko atetik BITOR eta D. JUSTO sar bitez, solasean elkarrekin*)

BITOR.—Gogor egiten zait, baiñan gure alarguntxo estutu bear degu. Ez da beste biderik. Luza ta luza ez du zorrik ordaintzen eta diru askotxo da gure Bankoarentzat, onela galtzen uzteko.

D. JUSTO.—Nere iritzian, bada, erreztat-

sunak emanda, gogorrean baño obeto ja-soko zenuteke dirua.

BITOR.—Bai zera !, erreztasunak aspaldi jan zituan. Eman zaizkion luzapen eta epe guziak atzean utziak ditu. Eta okerrena, zor berriak egiten ari dala. Hipoteka'ren korrituak ordaintzeko dauzka oraindik. Ori azkena da ! D. Justo.

JUSTO.—Bai, hipoteca gauza gaitza da. Lokarri ortatik ez dago iges egiterik. Ez badu ori antolatzen kalean gelditzen da.

BITOR.—Gure Bankoak agindu ori emana dit eta azken aldiz esango diot. Ez da txorakeria ! Ta onez onean erantzungo ez ba'lu... txarrean... !

JUSTO.—Itz garratzak emakumezko bati esateko, emakumezko eder eta alargun bati, gañera.

BITOR.—Neri erantsi didate txalma ori : Juzgadura eramatea.

JUSTO.—Toki txarrera ! Auzi-maisu ta letraduak sartu oi geranean, beleak sarraskira, norbait galdua da...

BITOR.—Zerbait sumatuko zuan onezke-ro. Ni etortzekoa nintzala badaki. Eta tamalez, berri txar bat ezik bi ere eman bear dizkiot. Azkena bidali zizkiguten ardi larruak pipiak jota zeudela ta itzuli egindiz-

kigutela. Anastasio kaiku orrek ez dakit nun zituan begiak! Aien diruaren zai ba daude “txuri egingo dute”.

JUSTO.—Gizon ona da Anastasio ori baiñan ez etxe ontan bear dana. Txotxolotzen asia da. Ori da gauzak oker ateratzea ta zail da alargunak bururik altxatzea. Beste norbaiten laguntza bear luke.

BITOR.—Emen degula uste det.

JUSTO.—Al dan legunena gauzak esango dizkiogu. Erruki det gajoa.

BITOR.—Adi zazu! Ez dakit olakotan ez dan ohea bat batean guzia latz esatea. Ea ikaratuta agindutakoa egiten du. Zirt edo zart!

(*MALEN sukaldeko atetik agertzen da. Aurreko agerraldian baño zerbait apañago, orrazkera, txukun eta more kolore artillezko txamar bat bizkar gañean daramakila*).

Gizonezko biak burua makurtu ta eskua estutzen diote).

MALEN.—Egun on jaunak! zer modu?

BITOR.—Ondo, eskarrikasko, zu ere bai?

JUSTO.—Zu agurtzea beti zait pozgarri, andre Malen.

MALEN.—Malen esatea ere naiko dezu. D. Justo. Emen nabil ezeren betarik gabe

jendea artzeko. Merkatu eguna, egunik txarrena !

JUSTO.—Beste egunez ere etorri gintezkean, jakin izan ba-genu...

MALEN.—Alatsu !

BITOR.—Neri ordea, ain zuzen merkatu egunez etortzea dagokit.

MALEN.—Ala dan ezkerro, eseri zaitezte, zuen bixita patxaran egin dezazuten. (*eseri bitez irurok*).

JUSTO.—Ez gatoz eginkizun atsegiñera. Badakizu, Malen...

MALEN.—Bai, antzematzen diot. Etsita nago... Dirua eskatzera, noski.

JUSTO.—Zorren kontua oroitaraztera bai beinik bein.

MALEN.—Errez botatzen diozute arpegira alargun bati, errua nereba ba'litz bezela. Naiko lotsa pasatzen ari naiz.

BITOR.—Guk ez degu ezer zure aurka, baiñan zorrak zorrak dira-ta...

MALEN.—Ni itotzera zatozte.

JUSTO.—Ez zaite larritu. Obe bearrez oar arazi nai dizugu, firma jarria dezula paperean, eta epea bukatua dan ezkerro...

MALEN.—Ainbeste firma egin arazi dizkidate aspaldidanik.

BITOR.—Biar, ordea Banko'tik Letra'kin

etorriko zaizkitzu. Larogei milla duroko agiria. Eta ordaintzen ez badituzu...

MALEN.—Nundik atera bear det dirutza ori! Bilbo'ko zure etxeak ez badizkit aurreratzen...

BITOR.—Ezin ditekena da. Lenago ere milla duro askotxo aurreratuak dizkitzu. Zoritxarrez azkenik bidali zenituen larruak, oso txarrak atera dira: zitzak illea jana zuten eta baztarrean utziak daude.

MALEN.—Aiek ez badute bada ezer baliotik ez daukat beste ezer ematerik, nere larrua ez bada. (*malkoa dariola*)

JUSTO.—(*Errukiturik*) Begira, Malen. Banko'koak ez dabilta txantxetan. Juzgadu'ra eramango zaitue. Eta auzitegiko sarean erori aurretik, nola edo ala korapilloa askatu bear degu.

MALEN.—Ez ba'litz korapilloa azkatzea besterik...

BITOR.—Etxe ta ondasunak gelditzen zaizkitzu oraindik eta Hipoteka'n jarri ditezke.

MALEN.—Jarriak eta baituak dauzkat geienak.

JUSTO.—Ori da garbi ikusi bearra dagona. Ene iritziz bigarren hipoteka egitea

ez da eziñezkoa. Bankoa'k agian ez luke ezetzik esango.

BITOR.—Nere aldetik ez dago eragozpenik, baiñan, aldez aurretik Bilbo'ko nere etxeari konsulta egin bearko diot.

MALEN.—Neretzat ez du iñork izango kupirik! (*zinkurín luze batez*).

JUSTO.—(*Besoañ ikuturik*) Ez Malen, ez goibeldu. Guziok, ataka ontatik atera zaitezen alegiñak egingo ditugu. Lasa zaiten.

BITOR.—“*Ulibarri*” etxeak ez du iñor naita, ito!, ez erortzen laga.

MALEN.—(*On Justo'ri*) Nere paperak zuk dituzu ta...

JUSTO.—Bai, eta gaur bertan aztertuko ditut bigarren hipoteka nola burutu ditekén.

MALEN.—Zertarako? gero ezin ba ditut jaso.

BITOR.—Luzapenak ere zerbait balio du.

JUSTO.—Iru illabeteko luzapena Bankoa'ri eskatuko diogu ta bitartean zerbait sortuko da.

BITOR.—Bai, eta guzia illuna izan ez dedin berri on bat eman nai dizut; itxaropen argi-izpi bat: gai batzuek, artille, larru ta bestelakoak prezioz igotzen asiak dirala.

MALEN.—Ni erosle naizenean, bai, beti gora joan oi dira; saltzerakoan, berriz bera jotzen dute.

BITOR.—Oriek “salmenta”ren gora-berrak dituzu. Orretarako legea da: merke daudenean erosi, eta garestitzean saldu. Burrundara, nundik datorren usma bear. Ala gertatzen dira “kinka ta krisisak”.

JUSTO.—Ez zazula gure andretxoa asperarazi zure “*ekonomia*” jakituriaren itz burrundaraz.

MALEN.—Itz utsak ez naute beldurtzen; “azio” txarrak bai.

BITOR.—(Arro) Gure Banko “*Ulibarri*” etxeko azioak oso onak dituzu ta gallurrean daude.

JUSTO.—Aski degu itzez... (*jeikiaz*) Ez zaitugu geiago nekarazi nai. Beste “eskritura”ren bat zerekin baldin badezu ikusi nai nuke. (*abituaz*).

MALEN.—Kutxan ditudanak erakutsiko dizkiot.

Almazeneko “eskritorioan. Billa ba’ noa... (*abituaz*)

JUSTO.—Zurekin joango gera.

MALEN.—Nai dezutena... Aurrea artzen dizuet, Barkatu (*Almazenera sartuaz*).

BITOR.—Goazen bada...

(JUSTO ta BITOR bijoaz ondoren)

ANASTASIO!.—(Sukaldeko atean zeletan egon ondoren agertuaz)

(Barruan dao Xalbador'i) Aizu Xalba! Almazenera joanak dituzu! Etorri zaitezke.

XALBADOR.—Berriz etortzen ba'dira ere, berdin zait, ni ez naute ikaratzen.

ANASTASIO.—Eskribau, bankuzale ta antzekoak etxetik urruti, urruti!..

XALBADOR.—Salda zurrupatuko zizuten beldur al zifian?.. Bi katillu bete artu dituzu; eta beste baso pare bat ardo...

ANASTASIO.— Izan ere, zure izeba ori zu etorritakoan esku zabal biurtzen da. Etxea emango luke... Txarrena dana... zera gure etxea ankaz gora dijoala ta eskribau, bankuzale ta antzekoen etorrera! Malo! susmo txarra artzen diot.

XALBADOR.—Ona ere artu bear zaio. Tratalariaren egitekoa dezu ori. Ez ezetzik esan. Neri uzten ba didazute sal-erosten, itz ematen dizuet etxea jasoko nukela.

ANASTASIO.—(apal) Aitortuko dizut, bai Xalbador, ni ez naizela traturako jaio. Lana egiteko, bai. Niĕ ondutako ardi-larru

ta gañerakoai ez zitzaien beñere illerik eroriko.

XALBADOR. — Orain ezdu balio gauza onegiak egitea, merke zurrean baizik. Itxura pizka bat eman eta ekin!

ANASTASIO.—Nik ondutako larruak aña iraungo zutenik ez zan emen inguru guzian. Ori bai kostalakosta lan egiñez...

XALBADOR.—Orain kostalakosta dirua irabazi bearra dago. Bestela nundik ordaindu zergak eta batik bat etxeko zorrak...

ANASTASIO.—Arrazoi dezu! Ori gerta zaigu etxe ontan. Eta gure etxekoandrea artzaille-jauntxoak estutzen dutela ikustek sutzen nau! Bilbotar aberaskume ori ez det batere gogoko. Maizegi dator etxe ontara gauza onerako.

XALBADOR.—D. Justo letradua, gizon prestu ta jatorra da ta emen dan bitartean, ez dago beldurrik.

ANASTASIO.—Bearrik, bestela, etxekoandrea bankeru anker orren eskutan kupigarri litzake. Usoa miruaren atzaparretan aña...

XALBADOR.—Pizti ori aragi billa ezik diru billa dator eta uxatu egin bear!

ANASTASIO.—Ez da erreza, beti gañean

degu-ta. Lasago bizi zan bai, Malen, ezkondu aurretik, neskame zanean. Gazteegi gelditu zan alargun eta beste senar bat bear luke etxea begiratzeko.

XALBADOR.—Lengoa baño bizkor eta burutusagoa ez izatekotan obe du dagon eran egon. Ua, kaiku gizatxar bat zan gizarajoa !.. Ez urtez eta ez izatez Malen'en diñakoa.

ANASTASIO. — (*Errezeloz*) Isilik itzegin zagun. Ba ezpada ere... zera Xalbador ! Zu zera... gero esango dizut, etxekoandrea dator-eta.

(*Begitako malkoak txukaturik naigabea ezin gorde duala sartzen da MALEN. (Almazeneko atetik).*)

MALEN.—Ez zaizkit bereala jua zalduntxo oiek...

ANASTASIO.—Ori esaten ari giñan, Xal-ba ta biok: alegia goiz guzian jendea dabilela etxe ontan ez digutela ezer egiten uzten.

XALBADOR.—Eta larru ta artille tratu ori egin, ala ez, erabaki gabe daukagu.

MALEN.—Nerez nola erabaki ! Ez bait det ez diru ez adorerik ezer erosteko.

XALBADOR.—Adorerik ez da galdu bear,

eta ez kezkarik izan diruaz. Neronek eros-
teko bear dana aurreratuko nuke.

MALEN.—Ori besterik da, Xalba, eta es-
kerrak ematen dizkitzut eta baimena, ja-
kiña, tratua gure izenean egin dezazun.
Anastasio'k ere bear bada, lagunduko di-
zu...

XALBADOR.—Onek naikoa du kamiona-
rekin saku-pardelen billa etortzea.

ANASTASIO.—Lanerako gertu nago. E-
txean geldi egoteaz bat aspertzen da.

MALEN.—Auxen da lanbidea! Dirurik
gabe negozio gutxi; eta geldirik egon da
irabazarik ez!

XALBADOR.—Doñutik dator dantza...
Eta ni oraingoan doñu jotzaille. Bilbotar
ori merkatuan larruok erosi naiean zebi-
llela ikusi det eta aurrea aurtuko diot. Tra-
tua gurea izango da.

MALEN.—Seguru al zaude ez dezula pau-
so txarrik emango?

XALBADOR.—Bai. Tratalari naiz eta dan-
tza ortan lenengo asten danak eramaten
du neskatxarrik politena. Ez al zera gogo-
razten?

MALEN.—Ainbeste urte dira ez dedala
orrelako dantzarik egiten!

ANASTASIO.—Emen doñu-dantza utzita

lenbaitlen larruak jasotzera joan bear degu. Indarrean nago.

(*IÑUDE sukaldeko atetik sartuaz*)

IÑUDE.—(*Axanpaz*) Baiñan etxekoandre, ba al zatoz amaiketakoa artzera?... Salda atera dizut eta ea oztu zaizu.

MALEN.—Ez det ezer artzeko gogo aundirik. Gero egingo det nere bazkari-legea.

ANASTASIO.—Guk egin degu bada gure “arrantxoa” eta gero bazkaltzeko ere ez zaigu gogorik paltako.

XALBADOR.—Zuri ez beinik bein. A zer nolako tripa zaia! Badezu, or, ezin bezeko larrua...

IÑUDE.—Ori esan! Salda ta ollo laurdena garbitu dizkit; eta gañera “*irugiar*” pusqueta bat. Mokau goxo alena!

ANASTASIO.—Zuk eman dizkidazunak! Etxekoandreak ez zituan jan nai eta...

MALEN.—Ez, ez nago bazkaritako. “*Sopa*” ederra artua det goiz guzian. Barren dana naastu didate.

XALBADOR.—Esaera zaarra da: “Alako eztaietan, alako zopa”...

IÑUDE.—Bai noski, eta naigabeak, janda sendatu ta aaztutzen dira. Beraz, (*Ma-*

len'i) ar zazu salda ta jan ollo ixtar bat, oso guria atera zaigu. Ondoren kapea egingo dizut eta baita kamamilla ere. Anixete kopatxo batez bustiaz on egingo dizu.

Tirá ! Goazen "Señorita".

MALEN. — (*Etzita*) Salda pizka batekin naikoa det. Gero lo kuluxka bat egiñez buruko miña joango zait.

IÑUDE.—Loa ez da txarrena, jan ondoren. Aurrak ere alaxe daude koitaduok ! aingerutxuen antzera.

MALEN.—(*abituaz*) Naiko erropa jarri diezun begira bear diet.

IÑUDE.—Musu-gorri-gorri egiñik daude biok ! izarditan ! Zoragarri !

MALEN. — Noan ikustera ! *Xalbador'i*) Gero arte. (*Bijoaz Iñude ta biak*).

XALBADOR.—Gero arte, bai. Guk ez daukagu lo artzerik, Anastasio ! bizimañari jarrai bear diogu. Mugi beraz ez daki-guten eskutik irabazia kendu ! Egonean ez dago ezer !

ANASTASIO.—"Siesta" ez da gauza txarra izaten baiñan...

XALBADOR.—Zoaz ! gizona kamionaren billa. Aguro ! eta ea ordu bete barru larru ta artille saku guziak etxeratzen ditugun.

ANASTASIO.—Bestek ez ba digute aurrea artzen !

XALBADOR.—Ez ! Tratalari onek, azokan nor dan nagusi erakutsiko die.

ANASTASIO.—Burrukalari zaitugu !

XALBADOR.—Bai, nere poza ortan dago: tratalaritzan, ibilli, joan, etorri, saldu-erosi. (¡Goazen bada !) ¡Aurrera !

ANASTASIO.—(*Nagi gogo, txarrez jarraiturik*) Ezin esan EZTI !

II'garren EKITALDIA

(Lenengo Ekitaldiko antzeztoki bera ta berdin antolatua Oiala jasotakoan D. JUSTO letradua ta IÑUDE jardunean ari dira).

IÑUDE.—*(Justo'ri)* Goiz dabil!, eskribau jauna. Eseri bedi!

D. JUSTO. — Eskarrikasko! Zutik ero-soago nago. Etxekoandrea emen izango da noski?

IÑUDE.—Bai, jauna, bai! Sukaldean dago. Etortzeko esango diot. Aurrak txukuntzen ari zan.

D. JUSTO.—Ama batentzat ori dezu egin-kizunik atsegiñena; baiñan etxekoandreak beste egin bear larriagoak ditu gaur... eta aldez aurretik gaztigatzera natorkio. Kalterik izan ez dezan.

IÑUDE.—Orain ere ba al degu okerren bat?.. Banoakio esatera itxoin arazi ez dezaion. Aurrak nik zainduko dizkiot...

(*sukalderunt bijoa*)

D. JUSTO.—Ez daki gajoak zer dator-kion gañera! (*Eskuak burura eramanez*) ¡“*Ejekutiboa*”! Kiebra atzerazteko alegi-ñatan ari naiz, baiñan alperrik ote dan nago. Juzgaduko auzi-maisuak ez bait du-te errairik... arrizkoak ez ezik. Legea le-ge da. “*Dura lex sed lex*”... (*Batetik bes-tera urduri dabillen artean Malen ager be-di*).

MALEN.—Egun on D. Justo! Goizeko otoitza errezatzen ari al zera?

D. JUSTO.—Bai! otoitz ederrak egunari asiera emateko. Egun on zuri ere Malen. Nere buruaz jardunean ari nintzan, ba-rrengo kezka ezin gorderik.

MALEN.—Eseri zaitte beintzat. Patxaran jarrita lasago esango didazu esan bear gu-zia.

D. JUSTO.—Lasa, ez! (*Eseriaz*). Ez zu-tik eta ez eserita. Oiean ere ezin lo egin izan det eta goiz jekiaz etorri natzaizu...

antza emango diozu—... ea zure arazora-ko irten biderik arkitzen degun.

MALEN.—Nabaitzen det bai. (*trankil*) Ez beintzat larritu. Juzgadutik estutzen ba naute ni izango naiz katigu. Etxe ontatik bidali ta kalean uzten gaituztela?.. Arnasa lasago artuko det kaiol ontan baño. Lenago ere lanegiten oitua nago eta Iñude'k aurrak zaintzen dizkidala, bizimodua aterako det; ez nuke nai neregatik iñork buru-austerik izan zezan. Eta gutxiena zuk. D. Justo. Geiegi leiatzen ari zera nere alde. Bein eta berriz eskarrrikasko...

D. JUSTO.—Ez da ezeri, Malen. Olako gertaerak atsekabetzen naute. Zirradaz eragiten didate barrua. Nere bezeruen naigabeak, ta zureak arego, min ematen didate. Bear bada ez det letradutzarako “koskorrik”. Obe da biotz-gogor eta gibel-aundi zenbait bezela izatea. Ta gaitz erdi zu andre bortitza zaitugula.

MALEN.—Ez ibilli nerekin egia estaltzen. Ori ez! Goiz ala berandu jakingo bait det... Zer da berri?

D. JUSTO.—Ba... Malen,... Berri txarrak! Eguardirako ez badizkiozu Juzgaduari larogei milla duro eskuratzen, Jueza'k kiebra agiria izenpetuko duala. Ta

jakiña, ondasun guziak baituko dizkitzute-
tela.

MALEN.—(*Trixturaz*) Ainbeste malko isuria nazu aspaldian, ia ez naiz negar egiteko gauza. Iturria agortu zait nunbait... (*Bat batean esku-zapia begitara eramanez malkoak estali nairik*).

D. JUSTO.—(*Ez ikusia egiñez*) Beste hipotekaren bat burutu ote ziteken ibillia nazu... Baiñan alperrik! Notario jaunak ez du irugarren Hipotekarik egin nai. Geiegi bait litzake. Ontaz kampo ez dakit nundik atera larogei milla duro. Askotxo dira, iñori eskatzeko, ta zuk ez badezu bestela sortzeko usterik, koñatari eskatuaz edo...

MALEN.—(*erdeñuz*) Toki onean! Naiago det "*Miserikordia*" etxera joan...

D. JUSTO.—Malen! ez da artaraño kinka gaiztoa! Jakiña! beste nunbait jasotzekorik baldin ba dezu obe. Agian...

MALEN.—Bilbo'ko Ulibarri etxeak kontu aundi bat zuritu bear digula ba dakizu... Bitor etorri zait, aitzeki maitzeki ezezkoa ematera! Uzkur egin eta or konpon esanez, guzia galdutzat emanik.

D. JUSTO.—Ori ere egin dizute bankuzale diruz okitu oiek! Gezurra dirudi. Ez nuen uste orrela jokatuko zutenik.

MALEN.—Alargun bakar bati zer nai txarkeri egiten zaio. Ez bait det etxean babestuko naun gizonik... Anastasio'k laguntza gutxi eman nezake; almazenean ez degu ea ezer saltzeko... ta ez det zer eskeñirik nere korputza ez bada... (*malkoak esku-zapiaz txukaturik*).

D. JUSTO.—¡Tira!, tira! ez zazula olakorik aitatu, Jainkoa'gatik andre zintzo ta prestua zeranez.

MALEN.—Bear bada emakume galdu bat ba'nintz beste ollar batek egingo lidake kukurruku. Askotan, gogoak ematen dit... lasaikeriko bidetik joatea...

D. JUSTO.—Utzi itzazu pentsamentu txar oriek! Malen, kristau zera, aurrak dituzu eta biarko egunez amatzaz lotsakuko lirakenak. Jainkoa'k eskutik zaitzala.

MALEK.—Laister kale gorrian utziko naute ta ez dakit zer egin nere aur gai-xoaz! Iñuderekin basarrira eraman!

D. JUSTO.—Ez, aurrak amaren ondoan daude ondoenik. Gaztea zera ta...

MALEN.—Gaztea! zertarako? Naiago nuke zartxeagoa bai baiñan aberats ba'nintz...

D. JUSTO.—Utzi itzazu irudimen... ba-
ezpakoak. Zerbait egiazko artalea bear

degu eskuan. Orduak aurrera dijoaz eta auzitegira noa, juezarengana. (*Jekita abituaz*).

MALEN.—Ez det nik joan bearrik izango...

D. JUSTO.—Ez!, Zu geldi zaitez emen, norbait ondasunak baitzera etortzen ba zai zaizu ere. (*Dijoala*) Ez estutu! Biotza, gorra!

MALEN.—Errezago da esatea (*Almazeneko atetik joanez*) Au ere ikusi bear nuen. “*Kiebra!*...”

(*Unetxo batean antzeztokia inor gabe. Bereala sukalde ate atzean entzuten ta zelatan zeuden IÑUDE ta ANASTASIO ager bitez*).

ANASTASIO.—Entzun al dezu?... “*KIEBRA*”...

IÑUDE.—Eta zer da ori?

ANASTASIO.—Zer izango da!: “*Purrut*” egitea. Usai txarreko gauza.

IÑUDE.—“*Purrut*” ala “*pirrit*” alatsu. Orregatik bizi izan gera oraindaño.

ANASTASIO.—Bai, baiñan, auzitegikoak etxera ba datozkigu ditugun puska, diru ta gauza guziak baituko dizkigute. Zorrak ezin ordaindu diranean gertatzen ori: *Kiebra jotzea!*

IÑUDE.—Ori aintziñan, antigualian izango zan. Orain makiña bat ezagutzen ditut zorrez beterik daudenak baiñan ederki asko bizi diranak. Kiebra aberatsen gauza da.

ANASTASIO. — Begira, Mañaxi! Ni ez nago arazo ortan oso jantzia, baiña ikusiko dezu ikusi, aguazilla-ta ba datoz eta etxeko puskak eramaten asten ba'zaizkitzu.

IÑUDE.—Ez alajaña! Sukaldean ditudanak ez dizkidate berealakoan kenduko. Nere gazta, urdaizpi, arraultz, maiontzi, ta zillareria ondotxo gordeko ditut.

ANASTASIO.—Ori da gutxiena. Eltze, lapiko ta zartagi batzuek gora-bera... Okerrena etxetik bidaltzen ba gaituzte izango da. Zuk eta nik, nora joan bear degu degun adiñean?...

IÑUDE.—Gauzak ortaraño iritxi zitezkenik ez zait egundo bururatu.

ANASTASIO.—Artzalleai zorrak ordaindu ezkeru, ez noski! Bestela ordea...

IÑUDE.—Artzailleak?... Neroni ere "soldatak" artzeko nago aspaldidanik. Orretara bagoaz...

ANASTASIO.—Baita ni ere! Zu baño le-

nago sartu nintzan etxe ontan. Etxekoandrea etorri aurretik, Beraz...

IÑUDE.—Nik bada artzeko guzia barkatzen diot etxekoandreak! Zer uste dezu? Olakorik!

ANASTASIO.—Gureak ezer gutxi dituzu, Mañaxi! Etxe onek ez ba'lu zulo aundia-gorik!... Millaka duro askorena!

IÑUDE.—Zuk ollo ta txerriki guzia zurupatu dezu beintzat. "Pirri-parra" bizi gera, ta jakiña! "Pirrit"egin bear!

ANASTASIO.—Itz itxusia da ori. "Purrut" esaten da: "Kiebra". Alderdi ona dauka-gu! (*Besoak tolestuaz ta burua goitik be-
ra mugiturik*).

IÑUDE.—Laguntzaren bat izango al de-gu! (*leiotik kaleruntz begira*) Orratx! bi-xitariak ditugu! "Señorita" Petra ta An-dre Edubijis... Atea irikitsera noakie! (*Kaleruntz irtenaz*).

ANASTASIO.—Ni bada, baezpada... al-mazenera. Zernai gerta ere erne egongo naiz. Erdi utsik dago, alare ditugun pus-kak eskutatzea ez litzake kaltegarri... "Portzi acaso" ¡Begi! (*Bijoa*)

(*PETRA ta EDUBIJIS agertu bitez. Mantillaz apaindurik datoz, Errosario ta eliz-liburuak eskuan dituztela*).

EDUBIJIS.—Ez ote da goizegi etxe batera etortzeko?... Erreparoa ematen dit, Malen, bear ba da, lanean ariko da-ta.

PETRA.—Goizeko amarrak! Etxea txukuntzeko beta izango al zuan. Jendea artzeko garaia dala uste det.

EDUBIJIS.—Etxe guziak ez bait dira berdiñak! Gurean aspaldi garbiketa egiña degu. Aurrik ez bait degu. Justo 8 1/2 mezetara joan oi da ta ni 9'takoa. Eta gero bakoitza geren eginkizunetara.

PETRA.—Ori da "kuxidadea" ta ez... (*ingurura begiratuaz*) etxe ontakoa. Berriz ere soñu txar ta susmuruak ibilliko ez dira bada? Zuzenean galdegingo diot Malen'i...

EDUBIJIS.—Nik ere itzegin genduen "soro" arazoa zertan dagon jakin nai nuke. Obispotegian zai bait daude eliza berria eragiten asteko. Bear bearrezko gauza da. Ainbeste jende auzo artan errelijio bage bizi dana! Ainbeste anima errukarri!

PETRA.—Zai egon bearko dutela derizkiot. Alperrik gaude nere koñatari begira. Gaizki dabil diruz, eta...

EDUBIJIS.—Örregatik bada soro ta gañerako baserri-lurrak saltzea komeni zaio.

PETRA.—Bereak ba'litu... bai! Familia'ko guziak lotsa araziko gaitu. Tiburtzio'k utzi zizkionak utzita! Nere buruari galdegiten diot: Baiñan emakume orrek, alako dirutza nun eta nola txautu du?

EDUBIJIS.—Esku-zabala izaki, nunbait. Biotz onekoa!

PETRA.—Etxe-kalte, ondatzaille, aundinai!... (*damuturik*) Nere onetik ateratzen nau. Naiago det aoa itxi...

EDUBIJIS.—Örrela ez gaituzu masiatzale izango. Ez da zillegi, ez gaizki esaka aritzea. Karidadeak ez du ori agintzen.

PETRA.—Arrazoi dezu. Isildu nadin! Bai Isilduko naiz kosta arren!

EDUBIJIS. — Ori da kristau zintzoa izatea. San Pablo'k Korintian edo... eskatu zunez.

PETRA.—Epistola errez eman zuan ark... Korintiarrok jariko nituke gure lekuan... "Dominus vobiscum!"

(*Malen bat batean sarturik*)

MALEN. — Ez nekien emen ziñatenik! : eta agidanean errezatzen...

PETRA.—Iñude'k sartzen ikusi gaitu ta adierazi zizulakoan geunden.

MALEN.—Ez bada. Eta ez det beta aundirik zuekin jarduteko.

EDUBIJIS.—Sartu-atera bat egitera besterik ez gaituzu etorri. Mezetan giñan eta etxera bañon leen. Petra'ri esan diot: Goazen Malen'engana! Sorokiko arazoa zertan dan jakitera.

MALEN.—Ba... Ezertan ez!

PETRA.—Esaten nizuen nik...

MALEN.—Ez dago ezer egiterik. "*Barrena*" basarria puska guziekin. Hipotekapean daude eta ez nere eskuan.

EDUBIJIS.—(*Axanpaz*) Ezin diteke! Nola ordea?..

PETRA.—Ikusia zegon!

EDUBIJIS.—Eta zer egin bear degu orain? Eliza berria egiteko asmo guziak atzeratu?..

MALEN.—D. Justo zure senar jaunari galde zaiozu. Paper eta agiriak nola dau den ark dakizki ondoenik.

EDUBIJIS.—Ain isila da! Ez dizu itz erdi bat esango bezeroak ematen dizkien arazoaz.

PETRA.—Ala bear gañera letradu batek. Orrengatik dezu ain itzal aundiko gizona.

MALEN.—Ark esan ez dizutena nik adieraziko dizuet. (*Larri*). Kanpoan entzun aurretik, jakin zazute gaur Juzgadura one-ra etortzekoa dala gure etxearen “Kiebra” deklaratzera! (*Zingurin ta antzika*) Gureak egin du! Emendik botako naute nere aur ta guzi!...

EDUBIJIS.—(*Txundituta*) Ene! Jesus! Ez da egia izango!

PETRA.—(*Otz*) Aspaldi igartzen asia nintzan. (*Eseri bedi burua makur*).

MALEN.—(*suminez*) Asmatzeak poz ematen ba dizu. Seguru dezu oraingoan. Galdua naiz! Zer egingo degu bai!

EDUBIJIS.—Baiñan Malen! Ez dezazula orrelakorik esan! Ezin sinetsi det. Naigabez betetzen nau. Agur gure asmo, gure usteak!

MALEN.—Ez naiz batere arritzen. Olakotan usteak ustel atera oi bait dira.

EDUBIJIS.—Zure alde zerbait egin al bagenezake?... Kiebra ori eragozteko...

PETRA.—Garai onean! Orain berandu da. Neurriak artzekotan, lenago artu bear ziran. (*Esertokitik jeiki ta ibiltzen asirik*)

(*Malen'i salatuz*) Eta zuk... ez bait dezu guk esandakoa egin nai izan...

MALEN.—Esatea errezagoa zan egitea baño... (*bazterreko silla batean eseriaz malakoak ezin gorderik*).

EDUBIJIS.—(*Petra'ri*) Ez zazula andrea dagon baño geiago atsekabetu. Naikoa du buru gañean.

PETRA.—Tiburtzio bizi izan balitz ez ziztaion ori gertatuko.

MALEN.—Alargun gelditzea ez zan izan nere errua...

EDUBIJIS. — Ez Malen! (*Berarengana joanez poztu nairik*). Zure barrena lasa zazu! Juzgadoakoak ez dituzu ain gitxon txarrak, eta nere senarra zure alde aleginduko da. Nik ere lagunduko zaitut.

PETRA.—Gauza onela dagon ezkerro, emen alperrik gaudela uste det. Eta onena joatea degu ea kampoan laguntzaren bat arkitzen degun. Emen denbora galtzen ari gera.

EDUBIJIS.—Ortan arrazoi ematen dizut Petra. (*Malen'i*) Begira Malen, zaude trankil. Ba goaz ta bidez Eliza'ra sartuko gera zuregatik otoitz egitera. Jainkoa'r argitasuna eskatzera.

PETRA.—Bai, etxean geldi zaitez. Au-

rrai zer gerta ere, obe dezu. Beste itzuli bat egingo dizut gero, nere bearrean arkitzen bazera ere... Adio bada! (*bijoaz*).

(Bi bixitariak ezkutatu ala MALEN bat batean jekita sumiñez laisterka sukaldera sartzen da. Une batean antzez-tokia iñor gabe gelditzen da. Ateko txilin ota entzun bedi ta ondoren BITOR Banku-zalea sartuko da atzetik, ANASTASIO dualarik.

ANASTASIO.—Nor ote zan da?.. Ba-etzpada iriki dizut.

BITOR.—Zer uste zenduen? Lapurren bat nintzala? Ni naiz, bada.

ANASTASIO. — Ezagutu zaitut, bai, baiñan gaur ernai egoteko eguna degu. Beste birigarro batzuek bait dabiltza etxe inguruan.

BITOR.—Birigarroak?.. Ni ez nazu “txinbo” bat besterik. Alegia bilbotarra.

ANASTASIO.—Nolanai txoria... ta ba dakizu “mokodunak” besteren soroan alea jaten dutela, erein bage.

BITOR.—Barriketa laga zazu ta zoaz etxeakoandreari esatea berarekin itzegin nai detala. Aguro gañera!

ANASTASIO.—Gaur guziok goiztar zabil-

tzate, presaka, atarramendu txarra ematen diot, susmo onik ez beinik bein

BITOR.—Iñork ez dizu galdegin iritzirik, etxekoandreari emen nagola esateko baik... Beraz ez ba zoaz neronek ots egingo diot atetik.

ANASTASIO.—(*Uzkur*) Nik ere nere egin-kizunak baditut... Eta nork agindua ere bai!

BITOR. Ez izan ain nagia... ta etxekoandreari deitu zaiozu! (*Sakeletik dirua atera eta eskupekoa eman*ez).

ANASTASIO.—Itz ori ez entzuteagatik edozein gauza egingo nuke. Nagia ni?... Ba noakizu (*joanez*) eta... eskerrikasko!

BITOR.—Ez al da aspaldi Xalbador azaldu?...

ANASTASIO. — (*Sukaldeko atetik burua itzuliaz*) Ez badakizu ere aretxen zai gaudede. (*bijoa*).

BITOR.—(*Antzez-tokitik batetik bestera ibilliaz*) Zai, e? Aurrea artu bear diot. Oraingo ontan sarera eroriko dira etxe aut... etxekoandrea. (*Norbait datorrela oarturik bere buru ta soñekuoak antolatzen ditu edertu naiez; eta erne jartzen da sukaldeko ateruntz begira, MALEN agertu arte*).

MALEN. — (*sartuaz*) Egun on Ulibarri jauna!

BITOR.—(*elkarri eskua estutuaz*) Baita zuri ere, Etxekoandre, Zer modu?

MALEN.—Ondo! eskarrikasko. Ez nuen uste gaur etortzekoa ziñanik.

BITOR.—Iruñe'n "negozio aundi bat sortu zait eta bidez zuri bixita egitea otu zait... giza-legez.

MALEN. — Estimatzekoa da, millesker! Eseri zaite ordea! eseri.

BITOR.—(*Galaiki*) Zu eseritakoan nere txanda izango da. Bitartean ez...

MALEN.—Ala nai baldin badezu eseriko naiz bada. (*Biok elkarren ondoan silla ala besaulki batean jarririk*).

BITOR. — (*Limurkeriaz*) Poz aundi bat izan oi det beti zu agurtzeaz...

MALEN.—(*Sinesgaitz*) Gaur ez det uste oso une pozgarrian etorri zeranik.

BITOR.—Zer bada? Zerbait oker gertatzen al zaizute? Trixte ta goibel ote zauden irudi zait, bai.

MALEN.—Ez da gutxigorako... Poz-biderik ba'nu...

BITOR.—Ez dezu larritu bear negozioak ez ba zaizkitzu ondo irtetzen. Orretara oiturririk gaude komertzioan gabiltzanok!

MALEN.—(*zeatz*) Gu ez gabilta! ordea atakan gaude... Ondotxo dakizu ori, ta zure Banko-etxeak ez ba dizkigu larogei milla duro- aurreratzen Kiebrara goaz. Juzgadoa ate joka degu.

BITOR.—Zu ikaratzeagatik zarata pizka bat aterako dute, baiñan ez beldurtu...

MALEN.—D. Justo letradua gaztigitzera etorri zaidaneko zerbait izango da. (*Nai-gabepean*) Ez dakit zer egin!

BITOR.—Zu orrela ez ikusteagatik edozein gauza egingo nuke. Ta bai ba D. Justo'rengana joan ere arazoa zertan dagon ikustera. Kolpea geldi arazi ditekela derizkiot.

MALEN.—Alperrik da, ortan leia gera ta Juzgadoak ez du itxoin nai, diru gose da nunbait.

BITOR.—Dirua ere sortuko genuke Malen...

MALEN.—Dirua?.. Txanpon bakar batzuek ba'lira... Larogei milla duro! Nundik atera bear ditu, zorretan dagon alar-gun gajo batek?. (*Malkoa dariola*).

BITOR.—(*Losintxa ta asmo lizunez*) Malen! (*onengana geiago urbilduaz*) Diru askotxo da, baiñan, esan dizut zuregatik... zu orrela ez ikusteagatik (*arpegia irriki*

makurrez ikutuaz) jeder ori! ditudan diru guziak aurreratzeke gerturik naukazu. Eta nere izenean eskatu diteken kredito dana zure alde jarriko det.

MALEN.—(*besaulkitik jekiaz*) Ez! Ni altxa nadin ez det nai zu erori zaitezen.

BITOR.—(*Ondoren jarraiturik*) Eroriko ba'nintz ere zer?... Aski ordain luke nere buruak zure esker ona irabaziko ba'lu...

MALEN.—Ez ditekena da. Esker ona bai baiñan...

BITOR.—(*Male n'gana berriz urbilduaz eta eskua artzen diola*) Malen! Beti gogoko izan zaitut! Eta orain naigabepean zakusdalarik ...arego! Bai, esaneko naukazu... Maite zaitut!

MALEN.—(*Au entzundakoan, larritzen asita eskua azkatuaz igesi doa*) Ez, ez, ezin diteke, onradu ta 'garbi joka nai det. Zu ezkondua zera!

BITOR.—Zoritxarrez, bai, baiñan, aspaldi nere andrearengandik berezita bizi naiz, *bizi-alargun*; eta zu alargun-bizi zoragarria, zaitut biotzean... aukeratua... (*Malen'engana urbildu naiez*).

MALEN.—(*Iges egiñez*) Ez. ez! Ez nazazula ikutu...

BITOR.—Ez bildur izan Malen!, zure

borondatearen aurka ez da ille bat ere ikutuko. Baiñan jakin zazu ezin gorde dedala zureganako amorio ta maitasuna. Zu orrela bearrean ikusteak samintzen nau; eta zauden estuasun ortatik aterazteko, dedan diru guzia eskeintzen dizut. Zure esku dago... eta batere ordaiñik eskatu bage.

MALEN.—Eskerrik asko, Bitor. Ori besterik da. (*isilunea*)

(*Berriz musin*) Baiñan, ez! ezin dezaket zugandik ezer artu! Zer esango duten ere!

BITOR.—Ez du iñortxok jakingo. Zuk eta nik jakitea aski da. Emendik alde egingo genduke. Autoan eramango ziñuzket eta ekaitza igaro ondoren itzuliko ziñake etxera... Adiskide on batzuek bezela jardungo genduke. Erritik kampa ez gaitu iñork ezagutzen.

BALEN.—Oi ametsak! Ez al dakizu ezin utzi ditudan bi aurren ama naizena?...

BITOR.—Or dezu iñude zaarra zu baño aur-zai ohea. (*Berriz Malen'engana urbil-duazi*) Zu, Malen, gazte eta ederra zaude eta ez aldezu merezi, noizik beinka, etxetik atera ta egurastea?... Bakartasun goibela utzi ta bizi-modu alaiago bat eramatea? Zure esanera nago...

MALEN.—Ez zaude zu su-emaille txarra!

Ni kilikatzen... Utzi zagun gai ori, oraingoz!...

BITOR.—Nik ez det jarraituko gogoko ez ba zaizu. Eta gaizki esanak barkatu. Ezin gorde nizun, ordea aitortu bage, emen barruan nabaitzen dedana.

MALEN.—Barrungoa zapalduta kampoak ematen dit orain naiko lan. Juzgadu'ko arantza'k, Kiebrak!..

BITOR.—Utzi ori nere gain! Eta ez naiz nor izango, ez badet auzi ori antolatzen; ez badizut arantz ori biotzetik ateratzen.

MALEN.—Biotzetik ala sakeletik...

BITOR.— Bietatik... Oraintxe noakizu Banku'ra (*abituaz*).

MALEN.—Berandu izango da onuzkero. Nola nai, nik emen, etxean geldi bear det zai.

BITOR.—Beñere ez da beranduegi andre batenganako borondate ta ongi-naia agertzeko. (*Eskua Malen'i estutuaz*) Laister arte Malen!

MALEN.—(*eskua azkatuaz*) Ai ene! Ez orrenbeste estutu.

(*Bata bestearen ondoren bijoaz kaleruntz. Andik unetxo batera IÑUDE ta ANASTASIO sukaldeko atetik sartzen diralarik*)

IÑUDE.—Anastasio! Ba al dakizu zer ari naizen ausnartzen?.. Gaurko emengo joku au ez zaidala batere atsegin!

ANASTASIO.—Onoko azken jokalaria au ez beinik bein. Ikusi al dezu?

IÑUDE.—Ate zirrikitotik ez det begiratu nai izaten, baiñan susmoa artua daukat otso ori ardi billa ote zetorren...

ANASTASIO.—Nik ardi-larru ta artille guziak eskutatu ditut, baezpada. Jende geitxo dabil emen gauza onik ateratzeko.

IÑUDE.—Jendea batera datorrenean, gaitz erdi. Bakarka datozenean da okerrrena.

ANASTASIO.—Malkarrotã edo purrut egiteko zorian ba'gaude gure etxeko andreari ezer gutxi ostuko diote. Urre ta zillarrik ez beintzat.

IÑUDE.—Zuk uste dezun baño geiago. Gizarajoa! Kaballero itxuran izan dan ori "naskante" zamarra ote dan begiz joa daukat. Ez da fiagarri.

ANASTASIO.—Ez dakit zergatik diozun, Gizon dotorea da...

IÑUDE.—Dotoregia! Ez al dakizu gizon eta emakumezko bat elkarrekin bakarrik daudenean ez daudela seguru?..

ANASTASIO.—Gu ala gaude bada...

IÑUDE.—Gu atso-agure bi gaituzu ordea, limurtzen asteko. (*destañez*). A zer nolako galaia zu!...

ANASTASIO. — Ni? Irurogeitamarrekoa! (*Isekaz*) Zu berriz 25 urteko neskatxa!

IÑUDE.—A tontosko! Zu gaztetan neska bati zirri egiteko gauza ez ziñan izanda... Ta orain?...

ANASTASIO.—Ez zirri ta ez mirri! Naia-go det salda beroa.

IÑUDE.—Ori esan! tripa zai alena! Ba amorio-konturik zer dan ez badakizu, zaudе isilik. Ezkonduta bizi izan geranok maitemiña zer dan proaturik gaude.

ANASTASIO.—Naiko izan det nere agiñeko miñekin!

IÑUDE.—Agiñeko miña?... Mutilzarrok, agiñeko miñak ezik, zikiñak jango zaituzte.

ANASTASIO. — Eskerrikasko zure lorearengaitk! Ez det uste garbitasunean iñongo etxeko alabak irabaziko didanik.

IÑUDE.—Ori bai, gizon txukuna zerala aitortzen dizut. (*Leunago*) Anastasio barkatu itz latzak esan ba dizkitzut. Gure etxekoandreak ematen dit kezka. Gazterik alargun gelditu zan bi aurrekin.

ANASTASIO.—Gure nagusiarekin, lanak

aurreratuta, ezkondu zala ere esaten zuten.

IÑUDE. — Zaude isilik likiskeri lotsaga-bea! Zer dakizu zuk gai ortaz.

ANASTASIO.—Ez da nai ere!

IÑUDE.—Nik bai ba... Senar zanarekin zer pasa bear izan iztuen ondotxo dakizkit. Ura ildakoan, berriz, bi aur ezik, zorrak utzi zizkion... Eta Koñata! Laguntza ederra!

ANASTASIO.—Ez da gezurra! Obeto nago, nagoan bezela! Mutilzar!

IÑUDE.—Bai emakumezkoak jaten ematen dizugula! Ta etxea gaizki doala ta... eskua luzatuko digunik ez!

ANASTASIO.—Makiña bat jende ba dabil ba... sartu-atera...

IÑUDE. — Geigi, ta andre alargun eta bakar eta ederra... ta etxean gerra! Ez jakin zer nolako erabakia artuko duan.

ANASTASIO.—Jueza'k pakezale omen dira ta ez ote zaizkigu iskamil billa etorriko. Kiebraren aitzekiz ez diet etxean sartzen utziko. Almazenean ez beintzat. Ate guziak itxiko ditut.

IÑUDE.—Orrekin ez degu ezer aurrertzen. Juzgaduko auzi-maisuak giltzik bage ate guziak aisa irikitzen dituzte. Gure

etxeakoandreak bear duna, zera, da, arpegi emango dun gizon prestu bat. Apaiz edo letradu dana! Malentxo koitadoa! Alaba banu ez lidake min geiago emango. Nere bularrez azia bait det nere aurra galdu nuanean.

(Motor-otsa, klaxon-turuta, dei ta zarata entzun bitez. Atejoka ari diralakoak.)

ANASTASIO.—Zer da ardalla auxe!

IÑUDE.—Ate-joka ari dira! Noan nor dan ikustera!

ANASTASIO.—*(Era bat izuturik)* Ez zoazela! Juzgadoa izango da. Ez idiki aterik! Eskopeta billa noa! *(Batetik bestera zalapartan dabilela)*

IÑUDE.—A zer nolako gizon bulartsua. Zaude geldirik!

(berriz ere lengo otsak entzun bitez)

ANASTASIO.—Emen dira, bai!

IÑUDE.—Sartu ditezela ba orrenbeste doñu atera bage...

(Ateruntz joanez eta zabal-zabal egiñez)

(XALBADOR almagazako atetik sartuaz)

XALBADOR.—Baiñan, zer gertatzen da emen, onela ate guziak itxitzeko? Gorral zaudete?

IÑUDE.—Jueza zala uste (*Txundituta*) eta XALBADOR izan! Nundik nora zabiltz gizon!

ANASTASIO.—Izu ikara ederra eman diguzu beintzat!

XALBADOR.—Zuek izan izutiak! koldar alenak ez bestenak! Ate joka aritu naiz alperrik! Kamiona daukat etxe aurrean gelditua ta zuek emen berriketan. Bi mila arkume larru ta irurogei artille saku bereala almazenean sartu bear ditugunak. Beraz ez onela egon. Mugi Anastasio!

ANASTASIO. — (*Sinisgaitz*) Sartu?.. Sartu?.. ta guziak kentzen baldin ba dizkigute?

XALBADOR.—Kendu?.. ez arranepola! jabe naizen artean! Nereak ditut, nere diruaz erosiak...

IÑUDE.—Xalbador! (*larriturik*) Ezagun da ez dakizula emengo berri. "Kiebra" jo degu ta laister Juzgadu'ko auzi-maisuak etortzekoak dira gure etxe ta puskek baitzera...

XALBADOR.—(*Arriturik*) Bai zera?.. Ez da egia isango?.. (*zuzpertzaz*) Igual da! Puska auek nereak dira eta ez dizkit ez Juzgadua ta ez Gobiernuak ikutuko. Zintzo ordainduak bait ditut.

IÑUDE.—Lenago etorri izan ba'ziña...? Nun ibilli zera orain arte tratalari, korrikalari ori...?

XALBADOR.—Ori bai, merkatu ta azoka guziak korri ditut Bribiesca'tik Elizondo' raño... Ta ez alperrik ez ezen! arraiepola. Larru ta artille sail ederra bildu det eta erosketa ezin da ohea gerta zait. Geroztik prezioa goratzen asia da ta irabazi "dezentea" atera nezake. (*Anastasio'ri*) Ez lo egon da ordea!

IÑUDE.—(*pozik*) Zu etxerako, Xalbador.

XALBADOR.—Anastasio auzokoa dala dirudi, Tira gizona asi zaite lenbaitlen almazenean puskak sartzen! Eta ekarri zazu pardel bat oñera - Ekin! Nik kamiona baztatu bear det.

ANASTASIO.—Bai gizona! Ori ere egingo degu bada. (*Almazenera bijoa*)

(*Iñude ta Xalbador isil-izketan ari dira MALEN sartzen da*)

MALEN.—Zer da gaur etxe ontako "novedadea?"... Falta zana etorri zaigu Iñude!

XALBADOR.—Emen naiz bai, etxekoandre! Autoan ibillia, errez egiten bait da!

IÑUDE.—Guziak berri txarrak izan ez ditezen. Argi izpi bat sartu da gure etxean.

MALEN.—Zerutik bidalia, noski!

XALBADOR.—Ez dakit nundik, zerutik ala inpernutik, baiñan bidez-bide mendizelaiak korri ditudala, bai! Kastilla, Naparrua ta Euskal erri osoa, naiz ibiltzez gelditu gabe. Nekatuxea nago...

MALEN.—Obea da ibiltzea ta ez etxean itotzeko zorian egotea. Betiko leloa": zorrak ezin ordaindu, Xalbador. Luzapena, luzapenaren ondoren ta azkenean, bada-kizu, Juzkadoak ez du itxoiten. (*Bat batean larri-antziz*) Laister ditugu emen, eta lotsa au ez ikusteagatik edo edozein lekutara aldegingo nuke! (*Ero antzera*) Bitor Bilbo'ko bankuzaleak bere autoan eraman nai nau... ta joan egingo naiz...

IÑUDE.—(*Besotik elduaz*) Ez-etxeokandre! zuk etxean geldi bear dezu. Arpegi eman bear da.

MALEN.—Dirurik gabe ez du arpegiak balio.

XALBADOR.—Arpegia eman ezkerodirua ere egun gutxi barru sortuko genuke.

MALEN.—Berandu da onuzkerod(*malkoa dariola*) Banoa!

IÑUDE.—(*Besotik eltzen diola*) Ez zai-

tez joan !... Ez !... Nere bularrez azitakoa zaitut. Galdu nuan nere aurraren orde alabatzat zauzkat, naiz ni... neskame izan. Ama ba'nintzaizu bezela agintzen dizut... Geldi zaitte Malentxo ! Etxekoandrearen lekua... etxea da, bai egun on eta bai egun txarretan.

MALEN.—(*Bere buruaz burrukan*) Gogorra da norberaren jabe ez izate au! Juzgadupera erori bearra.

XALBADOR.—Ez zaituzte kartzelara eramango, etxekoandre ! ez gaitzik egingo !

IÑUDE.—Geienaz diru billa etorriko zaizkitzu...

MALEN.—Toki onera ! Dirurik ba'nu...

XALBADOR.—Ori ere antolatuko degu !

IÑUDE.—Jakiña !

MALEN.—Gogorra ez bada ba gertatzen zaidana. Ezin nere etxean agindu. Morroiak nagusi, ta neskameak etxekoandre (*etsipenez txorabiatuta*) Alargun gajo baten egokiera latza !

IÑUDE.—Biotz on eta esker obeagokoa izan zera beti Malentxo ! eta ez orain bururik galdu ! Mirabe nazu baiñan egizu nere esana.

(*Almazen aldetik zalaparta ta otsa entzun bitez eta bereala Anastasio ager be-di bizkar gainean pardel aztun bat darama-la, sartzera koan ankaz gora eroriaz*).

ANASTASIO.—(*Lurretik jekiaz*) Aguazi-lla, aguazilla! Juzgadoak datoz. Egin zagun anka!

XALBADOR.—(*Altxatzen laguntzera joa-nez*) Baiñan gizona! Ori al zan guzia. Zama gutxirekin lertu zera!

IÑUDE.—(*Arras ikaraturik*) Ai ene! Gu-reak egin du!

MALEN.—(*Igesiari emanaz*) Ikusia ze-gon! Ez, ez! Noan! (*sukaldeko atetik ez-kutaturik*)

XALBADOR.—(*Anastasio zutik jarrita-koan aurrez-aurre mintzatuz*). Nun ikusi dezu zuk ordea Aguazilla?..

ANASTASIO.—Atarian da! (*bildurrak ai-dean jcanaz*) Eskopeta-billa noa! Ba-dato-rra! Ez al det ba nik ikusi! (*bijoa*).

XALBADOR.—Ori dek... larria!, gizon bulartsua!.. Nere puskak toki onean utzi dizkat. (*pardela baztertuz*) Ez balore, ta ez balio!

IÑUDE.—Baztertu zazu, bai pardela bestela emen galduko zaizu.

XALBADOR.—Ez alajaña ! nere diruz ordaindu ditut eta onek eman bear digu irabazia, etxe au altxa dedin !..

IÑUDE.—(*Izuturik*) Ona emen aguazilla !.. (*Banko-mutil diru-jasotzaille orieta-ko bat ager bedi, larruzko zorroa galtzarpean, kasketa buruan eta urre itxurazko botoidun jantziaz*)

BANKO-MUTIL.— ¡Egun on ! “Letra onekin nator !, (*agiria Xalbador’i eskuratuaz*)

XALBADOR. — (*Papera aztertuz*) Bai !, nere gain artzen det. Itxoin zazu pizka bat. (*Agiria pimatuz ondoren itzul bekio Banko-mutillari*) Torizu ! Zoaz Bankura !

BANKO-MUTILLA. — Eskerrikasko ! (*Buruaz agur egiñez bijoa*).

XALBADOR.—(*Iñuderi*) Ikusten ? Zer nolako gauza erreza da aguazilla bidaltzia ?..

IÑUDE.—(*Pozik*) Pimatzen jakitea gauza ona da !

XALBADOR.—Ez beti ! Batzuetan gauzarik txarrena !

IÑUDE.—(*pozez ezin egonez, Xalbador besarkaturik*) Xalbador ! zu zaitugu salbatzaille !..

XALBADOR.—(*astiro*) Ori... gero ikusi bear,

(*Oiala geldiro*)

III EKITALDIA

(D. Justo letraduaren lan-tokia. Erdi aldera ministro-mai eder bat, gañean paper asko dituala, baiñan txukun jarriak. Orma inguruan aratza ta apalak liburuz beteak. D. Justo mai atzekoaldean eserita dago jendeari aurpegia emanaz, mai aldameanean, saiezka, eserleku zenbait bixitarien-tzat. Kuadro ta olako geletan oi diran apaingarriak. Oiala altxatakoan D. Justo bere besaulkian eta Petra aldamenean eserita jardunean ari dirala agertu bitez).

PETRA.—Nere koñataz dabiltzan susmurrak zuk iñork baño obeto adieraziko dizkidazula eta emen etorri naiz, nere aita-konfesorearen urrengo zugan bait det konfiantzarik aundiena...

D. JUSTO. Eskarrikasko zure uste onatik. Letraduok ere, sakramenturik ga-

be, baiñan tira! aitor-entzuleak gaituzu, beti egiak osorik esaten ez badizkigute ere!

PETRA.—“Kiebra ortaz zer dan berri jakin nai nuke ba...

D. JUSTO.—Berri txarrak! Petra! Epe ta luzapenak bete dira ta Juzgaduak “eje-kutivoa” aurrera daramaki. Une batetik bestera etxe ta ondasunez jabetuko da ta zure koñata kalean geldituko da.

PETRA.—(*larri*) Au da kontzientziko kezka! Ez det lorik egiten! Ez al da ordea beste erremediorik?.. Paperen bat eginda edo?..

D. JUSTO.—Egiteko guziak egiñik dau-de. (*Karpeta batetik agiri sail bat ateriaz*) Ikusten paper billa au! Alperrik. Erremedio bakarra larogei milla duro eskuan!

PETRA.—“*Induljentziak ba'lira!* Ori esan diot D. Pulgentzo nere anima-zuzendariari. Ark koñatari laguntzera beartua nagola agindu bait dit. Kristauen lenengo legea karidadea dala-ta, alarguna ta aur bi ezin ditezabela erortzen utzi.

D. JUSTO.—Ez da dudarik! Petra. Gurre erretore jauna zuzen mintzatzen da. Ebanjelioaren itzak dira.

PETRA.—Bai, Ebanjelioak orrelako gauza asko esaten ditu, garai artakoak, bai-

ñan, nik oraingo legeak zer dion jakin nai nuke. Eta ea koñata ondatzaille baten alde, ditudanak eta ez ditudanak ematera bearturik nagola ote deritzaizun... konsulta egitea...

D. JUSTO.—Legea, legea... Gizonen legeak ez dira ain zeatzak, Jainkoaren lege-pean daude ordea... Zuk zere barrunbea aztertuaz erabaki bear dezun gauza da. Legez, zere diruaren jabe zera, baiñan iritzia eskatzera etorria zeran ezkerro, oraingo ontan, eskua zabaldu ta sakela azkatuaz, egipen on bat ezik, arazo bikain bat, naiz zerurako ta naiz lurrerako, bururatuko dezula, diozut.

PETRA.—Besten dirutik guziok dira eskuzabal. Eta D. Fuljenzio ta zu ere batera zatozte. (*Zinkuri egiñez*) Auxen da lanbidea! Bizi guzian txanponka, ta zur jokatuta, aurreratutako dirutza orrela txautu bearra!...

D. JUSTO.—Larogei milla duro emanda ere, zerekin bizia gelditzen zaizu, ta...

PETRA.—Bai, balore-paperak salduta...

D. JUSTO.—Ba ez zaizu damutuko saltzea. Bolsa beera doa ta aolkua entzun nai badidazu, lenbaitlen saltzea obe. Paperen

bailoa geiago jetxi aurretik, dirua eskuan gordetzeko garai da.

PETRA.—Emen barruan (*sabelera eskua eramenez*) zer nolako arra dabilkidan bazeneki.

D. JUSTO.—Diruak azten duan arra. Ez dezu ona osasunarentzat.

PETRA.—Orrelako naigabeak ilko naute. Ene jainkoa!... D. Justo itzegin zazu, mintza zaitte!... (*eserita dagon lekutik ea eroriaz, burua makurtzen duala*).

(*D. Justo bere alkitik jeikirik Petra'rengana urbiltzen da ta leunkiro burua altxa arazten dio*)

D. JUSTO.—Altxa buru ori Petra! Goruntz biotza! Izan zaitte kementsu! (*Sermolari gixa*) Zuen familiaren gañera lotsa erori ez dedin, koñata ta bi illoben izena ta etorkizuna zainduaz bear duten dirua eskeñi zaiezu. Au dezu nere iritzia. Bestela, jendeak zer esango luteke? Lagundu zenezakienean erortzen utzi dituzula! beartsu zeudenean ez diezula jaten eman; ez estuasunetik atera. Ez... gañerako erruki egintzak agintzen duana egin...

PETRA. — (*eserlekutik altxata, damuturik*) Arren! D. Justo Isildu zaitte! Ez za-

zula itzegin geiago, biotza erdibitu didazuta. Zure esana egingo det.

D. JUSTO.—Ongi da. Ez ziñala entzungor izango ba nekien. Une larri ontan biotza ikutuko nizula ere bai.

PETRA.—Biotza... ta sakela! Zure itzen indarrak biotza ez ezik arria ere bigunduko lekute... ta sakel estu ta itxiena iriki araziko.

D. JUSTO.—Ez da nere itza zure kontzientziarena baizik; eta onek Jainkoaren aginduaren oiartzuna bidaltzen dizu.

PETRA.—Itza edo... pizta nere dirua zure esku lagako det, auzia antolatu ta kiebra geldi arazi dezazun. Balore-paperen billa oraintze joango natzaizu. (*abitu naiez*)

D. JUSTO.—Ez det orren bearrik. Zure firmaz aski det.

PETRA.—Nai dezun bezela. Bereala jarriko dizut ta kito!

D. JUSTO.—Gauzak beroan egitea obe. (*Mai gañean dagon karpeta batetik paper bat atera ta Petra'ri firma araziaz*).

PETRA. — (*Firma jarri ondoren arnasa artuaz*) A! Orain lasago nago.

D. JUSTO.—Jakiña! Pixua kenduak ematen duan arintasuna. Gero koñatari otsegingo diogu ta Juzgadura joango gera.

PETRA.—(*zuzpertzuz*) Nere anai zan Tiburtzio ta bi illobengatik egiten det sakrifizio au. Ez uste koñatarengatik... Ez orixe!

D. JUSTO.—Ez zazula zure egintza onaren saria alperrik galdu.

PETRA.—Ez det saririk eskatzen. Eta ez nuke nai iñork jakitea.

D. JUSTO. — Jainkoak eta guk jakitea naikoa da. Ni isilik gordetzen oitutakoa nazu. Goian izango dezu ordaiña...

PETRA.—Zure emazte ta nere lagun on Edubijis'i bai esango diot. Eta emen nagon ezkerro agurtu nai nuke.

D. JUSTO.—Etxean da ta aguro etorriko zaizu. (*Txiliña joaz*)

PETRA.—Adiskide mami-mamia det eta ezin nengoke ari adierazi gabe. Biok bat egiñik gaude ta itz gutxitan antzemango dio.

D. JUSTO.—Elkarren kidakoak zerate ta poz aundia artuko du zure biotzkada nabaitzean. ¡Emen dezu bera!

(*Endubijis etxe barrura daraman atetik sartu bedi*).

EDUBIJIS.—(*Arriturik Petra'ri*) Zu e-

men? Ez nuen uste ain aguro elkar berriz ikusiko gendunik. Zer gertatzen da?

PETRA.—Ba... (*zalantzan*). Zure senarrak esango dizu!

D. JUSTO.—Ezin zeratela bizi elkarrengandik berezita.

EDUBIJIS.—Aixtian elizako atarian utzi zaitut, eta... Urduri zamar ote zeuden...

PETRA.—Bai, Edubijis, nere kezken berri ba dakizu eta ez nengon trankil. D. Fuljentzio nere konfessore ta zuzendariari konsulta egitera sartu naiz. Eta ark esandakoaz, geiago itxoin gabe zure senarrenagana etortzea erabaki det.

D. JUSTO. — Gu ere aitor-entzuleak bai gaituzu... penitentzirik eman gabe gañera.

EDUBIJIS.—Nere senarra mauka zabalekoa dezu. Esanak-esan estutzen ez dan orietakoa.

PETRA.—Ala da. Ta ni ere berari entzunda lasago arkitzen naiz.

EDMBIJIS.—Goazen etxe barrura ta Jerez pizka bat arturik era bat baretuko zera.

D. JUSTO.—Aisago itzegingo dezute salatxoan iñoren kezkek gabe.

EDUBIJIS.—Arrazoi dezu, bai. Goazen barrura.

PETRA.—Bai, ta orrela D. Justo'ri lanegiten utziko diogu. (*abituaz*).

D. JUSTO.—Neregatik emen egon ziñezteke, ni ere ba-noa ta. Beste ator bat jantzita ordea. (*beatza lepora eramanez*) Au estuegia daukat eta botoia erori bait zaio.

EDUBIJIS.—Nik ez dakit zer beatz dituzun. Botoi-zulo guziak xehatzeko.

D. JUSTO.—Moldakaitza izaki...

EDUBIJIS.—Gizonezkoa... Beste korbata ere jarri bearko daramakizuna zarpildua daukazu-ta.

D. JUSTO.—Jueza'ri ez zaio ardura nere korbataz. Toga beltzez jantzia joaten ba naiz obe. Letraduen zikin-estalia degu...

EDUBIJIS.—Aterako dizut bada... Armarioan txukun-txukun jarria daukat. (*dijoala*) Goazen Petra...

PETRA.—Orrelako jantziai beldurra diet. Juezarengana agertu baño lenako "Xelemon egitea naiago nuke... (*Edubijisen ondoren joanez*).

D. JUSTO.—Aguro oituko ziñake. Guzia da teatroa munduan... (*bijoa*).

(*Unetxo batean antzeztokia utsi gelditzen da. Andik pizka batera beste atetik Malen ta Xalbador ager bitez D. Justo'*

rengana datozela. Malen kalerako moduan apain jantzita; eta Xalbador ere oso doctore tratalarien bruxa gabe.

MALEN.—Juzgadura joan aurretik obe diogu itzezin. Badakigu etxean dala.

XALBADOR.—Ez degu astirik galtzerik, gure kaltean bait da. Auzitegian ez dute itxoiten, an lagun-urkoa ondatzeko zai daude berak zerbait irabazi al badute.

MALEN. — D. Justo'rekin joanez arrera ona egingo digute.

XALBADOR.—Bai, letradu azkarra ta gizon polita degu ta aleginduko da gure alde. Baiñan Juzgadu'ra dirurik gabe baldin ba-zoaz, alper gaiztoan izango zaigu D. Justo'ren itzal ta jakituri guzia. Oraingoan Juzgadoa'ri muturretik sartu bear zaizkio milla duroak. Bitor bankuzale arro ori aña, diruz ere, ba naizela erakutsi. Eta gizontasunez areago! (*Sobre aundi bat diru-paperez betea sakeletik atera ta mai gañera indarrez botiaz*).

MALEN.—Geiago zera, bai, zernai gauzetan, baiñan jaso zazu arren mai gañera bota dezun ori. D. Justo'k zer esan bear duan ere!

XALBADOR.—(*sobre berriz artu ta gordeaz*) Jakin dezala nere "siñalea" nolako

dan ! Gertatutako guzia garbi adierazi nai diot.

MALEN.—Lotsatu ere egiten naiz, entzun bearrez...

XALBADOR.—Aundiagoak entzuten oituta dago, agidanean, Munduaren berri bada-ki eta ez da batere arrituko. Zer bada Malen? Ez al zera nitaz fidatzen?

MALEN.—Galdegitea ere !

XALBA.—Nik... (*batera eta bestera begiratuazi* nere emazte egin nai zaitut... Urteak dira begiz jo zindudala... Gaztetxo giñaneko Lierni'ko eromeri aiek gogoan al dituzu?

MALEN.—(*Samur*) Xalba ! Letraduaren etxean gaudela ! Eta alargun bat naizela !..

XALBA.—Orrengatik bada nork zainduta begiratuko zaituna bear dezu. (*Malen' gana urbilduaz*) Ez dakit amoriyo itzik esaten, Malen !, tratalaritzan pasa bait ditut urte onenak. Baiñan onelako tratu gozoarengatik (*Malen'en eskua artua nairik*) pozik utziko ditut beste guziak !

MALEN.—Zaude isilik ! Nik ez det aspaldi gozo-bizirik ezagutu. Eta artara jarria nago. Nik ikusi ditudanak ! Latzak !

XALBA.—Gogoratzen al zera Andra-Maritan alkarrekin dantzen genduenan?

MALEN.—Beste dantza goibelak egin ditut geroztik. Orduan anakak arin eta burua ariñago izan ba'nituan, aize-utsa, ergelkerien ondorengo gorriak ikusiak ditut, eta ondotxo ordaindu gatzetako okerrak...

XALBADOR.—Besteak ere ez gaituzu aingeru, pekatari baizik baiñan emen gabil-tza aidoso ...ta anka-libre. Zuk, suerte txarra izaki ordea.

MALEN.—Ain txarra ezik. Ez dakizu, ez guzia! Nere etzipenean edozein gauza egi-teko zorian nengon: nere burua putzura bota, edo izen ona galdu, norbaitekin etxe-tik iges egiñez. Nik al dakit!..., zer egin-go nuan zu ez baziña azken unean ager-tu.

XALBADOR.—Igarotako larritasunak aaz-tu itzazu. Orain Letraduarekin kontu gu-ziak, zaar eta berri zurituko ditugu.

MALEN.—Ezin sinistatu det. Dirutan zaudela ikusten da bai eta dotore jantzi-ta...

XALBADOR.—Ez nintzan "tratalari bru-xaz etorriko letradu ta juezarengana ager-tzeko; ta ere gutxiago zuri laguntzera.

MALEN.—Ni bada, etxeko soñekoaz na-

bil beti. Ez det izan aldatzeko betarik (*Bere burua apaindu ta panpinduaz*)

XALBADOR.—(*Atsegiñez begiratzten dio-la*) Nola nai zaude gustagarri Malen!

MALEN.—Isil zaite Xalba! D. Justo datorrela uste det. Bai! bera da. (*Elkarrengandik zerbait bereizten dira isilik geldituaz*).

(*D. Justo etxe-barruneko atetik agertuaz*).

D. JUSTO.—Egun on!, Ozta ozta etxean arrapatu nazute. Oraintxe ninjoan Juzgadura.

XALBADOR.—Ain zuzen orretara genduzen gu ere zurekin itzegitera.

D. JUSTO.—Ez det uste bearrezko izango danik. Berri on bat eman bear dizuet. Bai Malen!

MALEN.—Ba zan garaia D. Justo.

D. JUSTO.—Zure koñata Petra'k Juzgadoan kiebra erretira arazteko firma eman digu. Eta bereala noa luzapena eguardian bukatzen dalako.

(*Malen eta Xalbador elkarri begira arriturik*).

XALBADOR.—(*Bat batean*) Bada... nik paperean firma ezik emen jartzen dizut di-

rua... (*Sakeletik diru-sobrea aterata main gañera indarrez botarik*) Eta zurekin D. Justo Malen eta biok joango gaituzu zor guziak kitatu ta paperak jasotzera.

D. JUSTO.—Oso dirudun ikusten zaitut, Xalbador, baiñan gorde itzazu zure txanponak. Petra'k gogo onez bere dirua eskeñi duan ezkerero, ark egitea aski da.

MALEN.—Ez det nik aren dirurik nai. Ez da desprezio ta erdeñuz, ez. Baiñan familia-arteko diru kontuak zer diran bada-akit. Lenago ere naigabe ta lor ugari nere koñatarekin izan ditut eta aldala, kiebra-
-auzi au bestela zuritzea obe.

XALBADOR. — Orretarako ekarri dizut bear dan dirutza.

D. JUSTO.—(*Bioi*) Zuen borondatea ori baldin ba da, neri berdin zait. Orain Malen, oar txiki bat egin bear dizut: alar-gun zerala eta norbaitzuek, masiatzailleak, alegia, oker iritziko dutela adiskide besterik ez dezun gizonezko batengandik, diru artzea, koñatak eskeintzen dizuna utziaz...

MALEN.—Xalbador, aspaldiko ezagun eta laguna det.

D. JUSTO. — Eta gizon langille, on eta prestua dala gañera, ondo dakit nik... Me-sede ori asmo zuzenez egingo dizuna...

XALBADOR.—Mesedea ez D. Justo, negozio ordañez ematen dan dirua baizik. Etxe onen bidez, ardi-larru, ille ta abar sal-erosiaz diru asko irabazi det. Gauzak igotzen ari dira ta diru laguntza ori eman nai diot.

MALEN.—Bai, D. Justo! Laguntza ori ontzat artzen det, dirua ez ezik... (*lotsaz*) izena eman nai didalako.

D. JUSTO.—¡Karanba, karanba! Egundano olakorik! Orduan ez da itzerdi bat geiago.

XALBADOR.—Bat bakarra, D. Justo: Nere baiezkoa.

D. JUSTO.—BAI ta EZ, itz motz, baiñan bakoitzak esan ditzazken aundienak. Kontratu batek aña balio dutenak...

XALBADOR.—Ori da bada biok elkarrekin egin nai deguna: ezkontza kontratua, (*D. Justo'ri*) Zu zerala lekuko. (*Malen'i*) Ez al da ala?

MALEN.—Bai jauna.

D. JUSTO.—Zorionak bioi! Nere testigutza izango dezute. Baiñan goazen lenago Juzkadu'ra, zintzilik dagon auzia zuritzera. Eta gero, gerokoak. Ordua aurrera doa eta ez daukagu astirik galtzerik. Atozte nerekin! (*abituaz*).

(Irurok, kaleko atletik irten bitez, zala-partan Malen eta Xalbador'ek, maiean utzi zituzten puskek jasorik. Antzeztokia unetxo batean utsik gelditzen da Petra eta Edubijis beste atletik agertzen diraño).

EDUBIJIS.—Errukizko obra aundia egin dezu, Petra ta Jaungoikoa'k saristatuko zaitu.

PETRA.—Errukizkoa ez dakit, baiñan mingarria bai neretzat. Orrenbeste diru atera bearra. Illobengatik egiten det eta nere anai zan Tiburtzio'ren oroimenez. Koñatarengatik ez nuen egingo. Ez du merezi!

EDUBIJIS.—Malen ona da, ez gaizki uste izan. Eta jakin dezanean orrela biotza ta... sakela zabaltzen dizkiotzula, belauniko, eskerrak emanez, zure mende jarriko zaitu.

PETRA.—Nai litzake orrela mixeritik aterazi ezkerro. Ni ez ba nau mixerin uzten... Ba ezpada ez ditut aren esku, diruak jarriko. Gauzak ondo lotu bear ditugu. Paperean garbi ipiñi nere emaitza illoben alde dala. Aitaorde zure senarra izendatuaz.

EDUBIJIS.—Nere senarrak paperak zu-

zen egingo dizkitzu. Eta bein hipoteka kendu ta zorrak ordainduaz. Baserri ta lurra libre geldituko dira Eliza berria egin dezagun. Zer nolako poza!

PETRA.—Astiro ibilli bear da arazo oietan poza ez dedin negar biurtu. Lurra balio aundia dizute erri inguruan eta arkitecto ta maisuen iritzia jakin aurretik ez dago ezertan asterik.

EDUBIJIS.—Nola nai, Elizarako izanda modu onean salduko dezutelakoan nago.

(Etxe barengo atetik neskame bat agertzen dalarik).

NESKAMEA.—Etxekoandre! Jaun bat etorri da berorrekin itzegin nai duana.

EDUBIJIS.—Nerekin?...

NESKAME.—“Bueno”... Nagusiarengatik galdegin du, baiñan etxean ez dagola esan diodanean berorrekin berdin dala dio...

EDUBIJIS.—“Klienteren” bat izango da. Sartu dedilla bada. *(Bijoa neskamea).*

PETRA.—Ni ere banoa orduan.

EDUBIJIS.—Geldi zaitez Petra. Nere senarraren ezagunen bat baldin bada gero txego datorrela esango diot eta guk gure ariari jarraituko diogu.

(*Kaleko atletik sarturik Bitor agertzen zaigu jaun aundi antzera*)

BITOR.—Egun on andreak! (*Agurtuaz*)
Zer modu?

EDUBIJIS.—Ondo!, zu ere bai Ulibarri jauna! Emen (*Petra'rengatik*) nere lagun bat...

BITOR.—(*Eskua emanaz*) Ezagutzen det Andereño au.

PETRA.—Bai, maiz izaten zera geure errian.

BITOR.—Aspaldi sarritan etorri oi naiz, zenbait kontu zuritzera. Eta gaur astirik galtzeke (*Edubijis'i*) Zure senarrarekin itzegin bear det.

EDUBIJIS.—Arixtian aterea da Juzgadu' ra joateko asmoz.

BITOR.—Ara baño leen, naitanaiezkua zuan nerekin mintzatzea...

EDUBIJIS.—Ez dakit zer gertatzen dan emen. Gaur guzia da "naitanaiezkua, derriorrezkoa... Begizkoak jota gaudela dirudi. Sorginkeria ote dan larritzen asia naiz...

PETRA.—"*Absoluzioa*" artu dedan ezkerro, ni berriz arintzen...

BITOR.—(*Asarre*) Ta ni gogaitzen luze-

iritzita ! Ez daukat astirik galtzerik eta zure baimenaz, etxeakoandre, telefonoz otsegitera noa.

EDUBIJIS.—Itzegin zazu, itzegin, orrek barrena lasatzen ba dizu. Ea telefonoko aritik ixpiritu txar guziak igesi dijoazen.

BITOR.—(*Urduari telefonoz otsegin naiez*) Entzun ! 5-64-38 Juzgadua al da ?... Emen Ulibarri !.. D. Justo letradua or al dago ?.. Ezetz ? Eskerrik asko ! (*Itzaldia etenez eta telefono tresna bere luan utzirik*).

EDUBIJIS.—Nere senarra Juzgadian ez badago, Malen alargunaren etxean izango dezu, paperen batzuen billa joana edo...

BITOR.—Paperak..., paperak... Une ontan paperok ez dute zer balio eta denborak, bai. Aldia urrea da. Au dala, barkatu, baiñan uzten zaituet. Egunon-etxeakoandre ! Egun on andereño ! (*Bioi eskua emanaz*) Urren arte ! (*bijoa*) Arraioa !

EDUBIJIS.—Zoaz ondotxo ! (*Aitarengan ezinez*).

PETRA.—Jainkoa'k dizula egun on !

(*Bitor aienatu ta gero*)

EDUBIJIS.—Ori da gizonaren ezin egona ! Zer ote dabilki buruan !

PETRA. — Ez diot batere atarramendu onik artzen, nora dijoan aztarrena atera nai det eta jarraitzera noakio. Ekaitza da!

EDUBIJIS.—Nik ere lagunduko zaitut bada... turmoia sortzen bada ez zaitut bakarrik utzi nai. Zaude pizka bat! Euritako zira ta gañerakoak artzera noa.

PETRA. — Bai, Santa Barbara'k zaindu gaitzala. Tximistaren aurka.

OIALA

ALDAKETA

(Oiala berriz altxatakoan, lenengo ta bigarren ekitaldiko antzezlekua bera agertzen da. Ots: Malen'en etxe-barne ta al-mazen-dendarako bitartekoa. Iñude ta Anastasio berriketan ari dira).

IÑUDE.—Onela ezin giñezke bizi. Emen kokilduta turmoia noiz lertuko dan zai.

ANASTASIO.—Tximistak arrapatzen ez ba gaitu.

IÑUDE.—Aterpean gaudela ez, itxian gaude ta.

ANASTASIO.—Iñoiz iñusturia tximinitik sartu oi da.

IÑUDE.—Emen ez degu tximinik eta gñera Santa Barbara'ri kandela piztua diot.

ANASTASIO.—Juzgadua gañean dagola kandela alperrik da. Elizarako gorde za-

zu. Au al da bizitzea?: ez lo, ez jan eta ez lan...

IÑUDE.—Lan eza egia da, ez dezu kolperik jotzen. ¿Gañerantzean ez dakit.

ANASTASIO.—Nola nai dezu ezer egitea sosegurik gabe? Itxumustuan juzgadoakoak ate-joka etorriko zaizkigu-ta...

IÑUDE.—Ez neri txorimalorik aitatu ta bildurrak aidean jarri arazi orain urrena bezela. Nun ote dabilta gure Malen eta Xalbador?

ANASTASIO.—Auskalo! Kartzelan sartu ez ba dituzte, onuzkero...

IÑUDE.—(*Asarre*) Nik bai sartuko zaitudala zu... sotoan edo lur azpian. Ustela ez bestena!

ANASTASIO.—Nik ezin al det nere iritzia esan edo zer?

IÑUDE.—Esan, esan? txorakeririk ez beintzat ni larriarazteko. Naiko kezka ere ba dizut bestela ere. (*Txilinotsa entzun bedi*).

ANASTASIO.—Txilin-ots ori egitazkoa zan noski? eta ez nere zintzurretik ateria.

IÑUDEA.—¡Karterua edo alakoren bat noski. Bazoazke atea irikitzero.

ANASTASIO.—Diabrua bada ere ez eman gero neri errurik! (*berriz txilin otsa*).

IÑUDE.—(*Beldur antzera*) Dana dala...
zoaz atera itxoin arazi gabe.

ANASTASIO.—Patxara gutxiko norbait,
seguru! Ikusi zagon bada...

(*Kaleko ateruntz bijoa eta andik instan-
te batera D. Bitorekin sartzen da*).

IÑUDE.—(*Kaleruntz erne ta urduri be-
gira egon da gero D. Bitor dala ikustean
zerbait lasatzen da, berekiko esanaz*) Au
al zan?... Gutxiena uste, ta... gutxiena
gustatzen zaidana...

BITOR. — (*diosalik egin gabe sarturik;
eta zakar*) Nun da etxeakoandrea?...

IÑUDE.—Guk al dakigu! Etxetik aspal-
di atera zan...

BITOR.—Eta ez al dakizute nora joana
dan?... Arritzekoa da!

ANASTASIO.—(*Zerbait adierazi naiez*) Ze-
ra... Le...

IÑUDE.—(*Etenaz*) Nagusi-etxeakoandreak
uste al dezu nora dijoazen beti esaten di-
gutela?

BITOR.—Bada, nik naita naiez jakin
bear det, orain nun dagon eta zeñekin
joana dan...

ANASTASIO.—Nun... Zera... Xal...

IÑUDE.—(*berriz etenaz*) Zeorrek billa bearko dezu. Guk ez dakigu ezertxo.

BITOR.—(*Asarre*) Ez daukat itxoiterik. Esan nai ez ba dezute, ez esan neronek billatuko det kostala kosta.

ANASTASIO.—Ez da urruti izango. Errianda, nola nai, traturen bat egiten.

BITOR.—(*biguñago*) Emen nagon ezkerro (*Anastasio'ri*) Etxean artilla ta larru asko al dezute salgai?... Ikusi dezazun ez naizela ezer txarrerako etorri, dituzuten guziak artuko nizkitzuteke.

ANASTASIO.—(*maltzurkeriaz*) Zu baño goizago ibilli diranak ba dituzu.

BITOR.—Ez ziran Juzgaduko "*beleak*" izango?...

ANASTASIO.—Bai zera! Beste txori arin ta alaiagoak!

BITOR.—Xalbador tratalaria tartean al zan? Orren aldean gure Banku-etxeak askozaz geiago ordainduko zukean.

ANASTASIO.—"Balizko larru ta artillak... preziorik ez!" Garai onean zator!

IÑUDE.—Artu nai ezik, aitzeki-maitzeki ibilli ta gero...

BITOR.—(*Xalbador'engatik*) Erri txiki-ko tratalari koskor batek eman dizuten

baño diru geiago jasoko zenduten bada...
Zer da bada Xalbador ori!

IÑUDE.—(*Arro ta minduta*) Nere illoba!
Ura bezin fiña izatea nai zenduke! Alaja-
ña!

BITOR.—(*Nardez begiratuaz*) Nik ez det,
emakumezkoekin eztabaidan sartu nai...
ez neskamearekin jardun...

IÑUDE.—Zarra naizelako. Gure etxeko-
andrea bezelako batekin, or zabilta bada
ezin limurturik...

BITOR.—Jende xearekin mokoka aritzea
azkeneko gauza da. Beraz, or konpon!
(*bijoa arin, bururik itzuligabe, ez agur eta
ez ario*).

ANASTASIO.—Zertara etorri zaigu bada?
Arroputz alena!

IÑUDE.—Aundiki ez bestena! Etorri dan
bidetik bijoala... Zer dala jakin bear du
likiskeri orrek gure etxekoandrea nun da-
billen?

ANASTASIO.—Gaur ez gaituzte pakean u-
tziko. Bat joan zaigu eta... (*kaleruntz be-
giraturik*) emen datozkigu beste bi... go-
nadunak, gañera!

IÑUDE.—(*Datozenak ezaguturik*) Seño-
rak dira-ta...

ANASTASIO.—Ez dira obeak izaten. Le-traduaren andrea ta gure etxekoandrearen koñata Petra dituzu.

IÑUDE.—(*Urduri*) Ta gure seño-rita zaa-rrak sukaldean ikusmirara sartu naiko du. “Kuxidade” ederrean arkituko naute (*Bere burua txukunduaz*).

ANASTASIO.—Lanerako moduan gaude, emakume! Ez al da ala?

IÑUDE.—Zu bai, lanerako moduan... ez lanean ordea...

ANASTASIO. Ori ere entzun bear nuen nik... (*burua azkuretuaz*)

Petra ta Edubijis sar bitez)

EDUBIJIS.—Egun on Jainkoak dizuela!

PETRA.—AI MARIA! etxekoai

IÑUDE.—Txit garbia!—Ongi etorri “seño-rita”.

PETRA.—Lasai zaudete, emen ezer egin gabe... -

IÑUDE.—Etxekoandrea joan zaigu eta emen ari giñan itzaspertu bat egiten.

ANASTASIO. — Almazena itxia daukagu eta ez dago beste zer egin aundirik.

IÑUDE.—Emakumezkoentzat etxean be-ti izan oi da lana.

EDUBIJIS.—Ori esan “Mañaxi”. Ez de zu alper itxurik.

PETRA.—Guziengatik ez diteke beste orrenbeste esan (*Anastasio ta biak erreze-loz begiratzen dute elkar*). Malen etorri birtartean aurrak ikusiko ditugu.

EDUBIJIS.—Oso pozik. Ain dira zoragarri!

IÑUDE.—Lotan utzi ditut... señorita... (*gogo txarrez*).

PETRA.—Ez ditugu esnatuko (*sukalderuntz abiatu-rik*)

EDUBIJIS.—Goazen bai! Musu bana eman bear diet.

PETRA.—(*Iñude'n gogo txarra nabaitu-rik*) Emen geldi nai badezu guk sukaldean itxoingo degu.

IÑUDE. — Ez, ez, lagunduko zaituet... “(*Petra, Edubijis ta ondoren Iñude sarbtez sukaldeko atetik*)

ANASTASIO.—(*Sukaldeko atean geldi dan Iñuderi*) Ni, kalera poxpoloak erostera noa!

IÑUDE.—Aitzeki ederra tabernara joateko. (*bijoa*).

ANASTASIO. — (*Almazeneko atetik irte-naz*) Langille batek ez badu ainbeste esku-bide... nekea aztutzearren!...

(*Une batean antzeztokia utsik. Malen ea Salvador kaleko atetik sartu arteraño*).

MALEN.—(*Asetasunez*) Alare! Uste balenago antolatu degu arazoa. Eskerrak zuri, *Xalba*, etsaien atzaparretatik libratu nazulako.

XALBADOR.—(*Atsegiñez begiraturik*) Diruak egiten dituan mirariak, Malen...

MALEN.—Jainkoa dala bitarteko, ordea. Sekulan ez dizut ordainduko egin didazun mesedea. Ezer gutxi bait det zuri eskeintzeko.

XALBADOR. — (*gozoro*) Zure borondate ta biotza ematen dizkidazula aski det. (*eskutik leunkiro eludaz*).

MALEN.—Naizen guzia zurea dezula badakizu. Alargun baten doia beti neskatarrena baño zimelagoa... bestek koska egiña.

XALBADOR.—Olako sagarrak gozoenak izan oi dira... Aspaldi amets egin nuena, kostalakosta neregana tutakoa. (*Samur*) Gure gaztetako eromeri aietaz oroitzen al zera?

MALEN.—Ez naiz oroituko bada! Aiek egunak! (*gogapen goibelez*) ezkontzera beartu nintzan... derriorrez.

XALBADOR.—Aaztu itzazu orain gogapen txarrak. Orduan indarrez ezkon arazi ba zinduten, orain gogoz eta biotzez esposatuko gera elkarrekin. Nai dezunean, gañera.

MALEN.—Nere koñata Petra'k zer esango duan kezkatzen nau. Au lotsa!

XALBADOR.—Lotsa? Ez diozu iñori baimenik eskatu bearrik.

MALEN.—Iñude, pozez beteko dala badakit. D. Justo ere gure alde degu.

XALBADOR.—Paperak antola ditzanean apaizarengana joango gaituzu ta elizak artuko gaitu, atea zabal-zabalik.

MALEN.—Bai, baiñan, elizkizuna goizean-goiz, iñork ikusten ez gaituala, aita-jaun eta amandreak ez ezik. Ez diogu beste iñori esan bear. Eta ez emengo elizan Arantzazu'n...

XALBADOR.—Baita ere Aitzkorriko ermitatxoan nai baldin badezu! Goi artako aizeak kezka ta estuasunak uxatuko dizkitzu.

MALEN.—Bigarren beinkazioa lenengoa baño obea izango al zait. Jainko maitea! Nere zoriona ezin sinistra det.

XALBADOR.—Luzaroan iraun dezu txarrean pijo! Onezko txanda etortzea bidez-

koa da. Eta lanean eta pakean etxe ontan bertan elkarrekin biziko gera.

MALEN.—Bai baiñan ez negoziotan sartu Bitor orrekin.

XALBADOR.—Ez det ezertarako orren bearrik. Kontuak zurituko dizkiogu eta ez dedilla emen geiago agertu. Egin zala “anka” bere hipoteka ta guzi! Bestela...

MALEN.—Indar ori da, neri, emakume bakarrari palta zitzaidana. Nola egingo nuen bada tratu onik?

XALBADOR.—Neronek ere amaika ernegazio paseak ditut jende zantar oriek zure irabaziak jaten zizkitzuela ikusiaz. Ori bukatu da.

MALEN.—Arriturik nago, etxeakoak ez dirala konturatu etorri geranik.

XALBADOR.—Ez al gaude bada ondo, elkarri, barrengo sentiera esanez?

MALEN.—Olako jardun gozoa zer zan aazturik neukan aspaldidanik...

XALBADOR.—Gaztezaroko egunak berriro gogora bear ditugu... (*eskutik eldu ta besarkatu naiez*).

MALEN.—(*Lotsaz edo estaraziz*) Zaude, Xalba... D. Justo kaletik datorrela iruditu zait.

XALBADOR.—(*Ateruntz begiratuaz*). Aguro egin du Notarioarenganako itzulia.

MALEN.—Emen da, bai.

(*D. Justo alai ta irritsu sartuaz*)

D. JUSTO.—Gure aldeko aizea... ipar aize leguna degu gaur. (*Maia gañean kartera utziaz*). Egiña dago guzia!

XALBADOR.—Ez genduen uste ain aguro itzulia egingo zenuanik...

MALEN.—Bizkor dago oraindik D. Justo... ta gazte (*losintxaz*).

D. JUSTO.—Asmoz bai, baiñan nere gazetetasuna pikotara joan zan aspaldidanik. Pausua txikitu zait eta ea notarioa utsegin nuen. Etxetik ateratzen zijoala, papera eskura eman diot, eta irakurritakoan, itza eman dit Hipoteka indarrrik gabe gelditzen dala. Beraz okerrena egin degu. Zuen kontratua biar bertan gertu jarriko duala agindu dit, gañera.

MALEN.—Eskerrikasko D. Justo. Orain-txe asten naiz arnasa lasa artzen.

XALBADOR.—Letradu azkar baten babe-sean.

D. JUSTO.—Letradu bat, ona izanarren ezer gutxi da senar-gai on baten aldean.

XALBADOR.—Ni ez nazu tratalari koskor

bat besterik... Zuk lege korapilloak azkatu izan ez ba zenitu.

MALEN.—Biok ere ez zerate makalak, ala bearrez.

D. JUSTO.—(*Xalbador'i*) Baietz esan zangun. Hipoteka sare estutik ateratzea ez da gauza erreza izaten; ezkontza austeak aña-ko zailla. Eta orain... libre zaudete nai dezuten guzirik.

XALBADOR.—Batek ba al daki! Lotuta dagonak azkatu nai izan oi du. Nik berriaz, nere bizi guzian nere burua libre ikusaz orain lokarri billa nabil.

D. JUSTO.—Lokarri biguña ordea... (*Malen'i*) Zuk, Malen'denatik txasta dezu ta... txarra, ala ona aukeratzen ikasiko zenuen noski.

MALEN.—Neretzat... bakartasuna gaitzik txarrena.

XALBADOR.—Orrek erremedio erreza du.

D. JUSTO.—Bai, Jainkoa'k gizona emakumearentzat egin omen zuan; eta emakumea gizonarentzat. Elkarren kidakoak zeraten ezkeren lenbaitlen ezkontzea dezute onena.

XALBADOR.—Paperok egiten dituzuten bezin laister... ni... gertu nago (*Malen'i begiratuaz*) baietza emateko... Malen'ek

ezezkoa esango ez didan ustez... (*irripa-
rrez*).

MALEN.—Naita ere ezin dezaket ezezko-
rik esan.

D. JUSTO.—Zorionak bada, eta urte as-
kotan (*Eskua emanaz*).

XALBADOR.—Eskarrikasko, baiñan orre-
tarako zuk aitatzxi... padrinotza zure gain
artu bear dezu.

MALEN. — Oso ederki derizkiot. Eta
amandre, Iñude jarri bearko degu, asa-
rretuko bait zaigu bestela.

D. JUSTO.—Nik ere ezin ezetzik esan.
Nerea da errezena.

XALBADOR.—Borondatez egiten dana be-
ti da erosoia.

MALEN.—(*Samurturik*) Zenbat urte na-
baitu ez dedala gaur ainbat barren-pozik!
(*bat batean goibelduaz*) Baiñan... nere aur
gaixoak azturik dauzkadala gogoratzen
zait. Ama naiz...

XALBADOR. — Zure aur guziak ni aita-
tzat aitortzea nai nuke...

MALEN.—Zaude!... (*jende soñua oartu-
rik*) Etxekoak etorriak gerala konturatu
dirala uste det...

D. JUSTO.—Bai, nere andreak ere or izan bear du. Aren abotsa entzuten det.

(*Petra eta Edubijis sukaldetik sarturik*)

PETRA.—Gu zai, sukaldean, eta bitartean, zuek emen. (*D. Justo'ri*) Aguro egin dezu Juzgadu'ko itzulia.

EDUBIJIS.—Iñor ez zalakoan, barrenen giñan, aurrak zaintzen.

D. JUSTO.—Ondo egin dezute lasa itxoi-ten egotea. Eta orain berri on bat eman bear dizuet.

PETRA.—Noizbait bear albiste pozgarriren bat. Nere diru laguntzaz baliatu ba zera... Gaitz erdi...

D. JUSTO.—Ez bada. Azkenean ez da iñoren laguntza bearrik izan "Berez antola da guzia.

EDUBIJIS.—Mirari'ren bat orduan?

D. JUSTO.—(*Emazteari begiratuaz*) Bai, andretxo, bai, amorioaren miraria.

PETRA.—Zer? (*arrituta*) Ortarako eskeñi al nizun dirua?

D. JUSTO.—Beranduxko iritxi giñan, Petra. Aurrea artu bait ziguten.

PETRA.—Ez naiz jabetzen... diozunaz... Ez det ulertzen.

D. JUSTO.—Gauza erreza... maite-ipuia

dala tartean. Garbiago nai badezu zera... Malen eta Xalbador ezkontzen dirala.

MALEN.—(*Txundituta*) Zer?... baiñan...

EDUBIJIS.—(*Pozkarioz*) Entzun al dezu? Gutxiena uste genduen. Berri alai orrek poztu egin bear gaitu Petra! Zorionak eman!

MALEN.—(*Zapuztuta*) Arazo oriek ez dira ain arin egiten. Alargun izan da...

EDUBIJIS.—Justo'k adieraziko dizu nola izan dan.

D. JUSTO.—Egia aitortzeko, oso bidezko ta egokia derizkiot artu duten erabakia. Ondo enik berak esango dizute. (*Baxter batean dauden Xalbador eta Malen'i otsegiñez*).

MALEN.—Bai, ez degu isil gordeka ibilli nai. Guzia D. Justo'k esan bezela da. Ezkontzen gera.

XALBADOR.—Egun gutxi barru gañera, Malen eta biok senar-emazte izango gaituzu Jainkoa'ren eta gizonen aurrean.

EDUBIJIS.—Kristau onak bezela jokatzeara da ori. (*Espos-gaiari*) Urte askotarako.

XALBA-MALEN.—Eskarrikasko! Eskarrikasko.

EDUBIJIS. — (*Musindurik eta itzik bagedagon Petra'ri*) Ez dezu orrela jarri bear

Petra! Elizaren bedeinkapena artzera doaz.

PETRA.—Nik ez det ezer jakin nai (*bat batean abituaz*) Etxera noa!

EDUBIJIS.—Baiñan, Petra (*jarraiturik*)...

D. JUSTO.—Geldi zaitez. Ez dezu asarretzeko ziorik.

PETRA.—(*Burua itzuliaz*) Aldez aurretik jakin araztea merezi nuela uste det. (*arroguzioi, eskubi-ekerrera begiratuaz*) Ez nazute geiago, nere anaiarena izan zan etxe ontan ikusiko... (*atetik Malen'i, zorrotz*) Ez neri geiago "koñata deitu" (*bijoa*).

EDUBIJIS.—Petra! ez orrela joan! (*ondoren dijoakiola*).

MALEN.—Gure erabakia gaizki artuko zuala bildur nintzan. Besten zoriona ezin eramán duan orietako bait degu.

XALBADOR.—Ainbat okerrago beretzat. Ez det uste ezertan falta diogunik.

D. JUSTO.—Gajoa ezaguera eza da, iritzi estukoa ta errez sumintzen dana. Gero damutuko zaio.

XALBADOR.—Bestela ez luke konfesoreari zer esanik izango.

MALEN.—Ala da. Utzi zagun pakean. Ezer jakin nai gabe joan nai izan duan ezkeren Iñude ta Anastasio'ri berri emango

diegu. (*sukaldeko atetik otsegiñez*) Iñudee!, Anastasioo!...

D. JUSTO.—(*Xalbador'i*) Eztaiak gertu bear al dituzute?

XALBADOR.—Ori ez, gauzak isilik, soñurik bage egitea dagokigu. Lenago aitatu dizugunez, zu aita bitzi izatea eskertuko genuke.

D. JUSTO.—Ez ba didazute geiago eskatzen, an izango nazute.

XALBADOR.—Zure itzala bearrezkoa zaigu.

MALEN.—(*Sukaldeko atetik Iñude ta Anastasio'rekin sartuaz*). Etorri zaitezte, etorri onuntz! Kanpotik jakin aurretik, berri on bat eman nai dizuet-eta: Juzgaduko auzia zuritu dala eta gure etxeak aurrrera jarraituko duala “purrut” egiteko beldurrik bage.

ANASTASIO.—Antza eman diot orrenbeste jende, etxe ontan sartu-atera zebilela. Diru usaiera, noski. Lasa nengon.

IÑUDE.—Zaude isilik gizona. Zure larrian prakak zintzilik daramazkitzu oraindik-eta. (*Malen'i*) Zer geiago?...

MALEN.—(*zalantzan*) Ba... Xalbador eta biok ezkontzen gerala.

XALBADOR.—Bai izeba!

ANASTASIO.—Ori berria ezik albistia ere bada. Tunpatekoa!

IÑUDE. — (*Pozez zorutzen*) “Etxefuegoak” botako ditugu, bai! Bejoandizuela! (*Malen'i musu eman eta besarkatuaz*) ¡Ene laztana! Zuk atera dituzu eltzetik babak! Nere poza!

XALBADOR.—Ez geiegi poztu izeba! gaitoxotuko zera-ta... amandretzat gure ezkontza egunean bear zaitugu.

IÑUDE. — Utzi zaidazu biotza lasatzen illoba (*laxtanduaz*) Pozak ez dit kalterik egiten. (*Xalbador'i belarritik tiraka*) A pikaro! jokalaria! Aspaldi antzeman nion zuk egingo zenduala ordago (*Malen eta Xalbador'en tartean jarririk*)

D. JUSTO.—Kartak maira bota ta gero guziok gera asmatzaille.

XALBADOR.—Eskutik irabazi det. Garbi asko.

D. JUSTO.—Egia da. Ta zuen pozaz ase zaitetzen uzten zaituet (*abituaz*) Laister arte, beraz. Beste egitekoak ba ditut-eta.,

MALEN.—Zerbait artzera ez al du geldi nai, D. Justo?

D. JUSTO.—Orain, ez, eskarrikasko. Urrengo batez izango da.

IÑUDE.—Aurrak ikusteko gogoia sartu zait, etxekoandre...

MALEN.—Ni ere ba-noa... baiñan lenago...

XALBADOR.—Kaleraño lagunduko zaitut D. Justo (*bioa elkarrekin abituaz*)

ANASTASIO.—(*dagon bazterretik igituaz*) Gaur, ez dit neri iñork, zakurrari aña kaso egiten. Onena anka egitea izango det, tabernara, jakiña. An bait dago nere gutizi guzia...

MALEN.—(*Bat batean guzien aurrean jarririk*) Ez, ez, emendik ez da iñortxo aterako mokautxo bat artu ta txurrut egin gabe. Busti zagun gaurko eguna.

XALBADOR.—Etxekoandreak agintzen du.

D. JUSTO.—Ezin ezezkorik esan, orduan. Jan eta edan zagun zuen osasunarako.

ANASTASIO.—Azkenean neri arrazoi eman bear. Ori izan bait da nere betiko legea.

IÑUDE.—Orretarako beti gertu zaude bai. Atoz orain nerekin sukaldera, pusken billa.

ANASTASIO.—Noiz bildurtu nau, ni, lanak?... (*biak sukaldeko atetik dijoazelarik*).

D. JUSTO.—(*Malen eta Xalbador'en erdian jarriaz*) Sarri (*Malen'i*) senar on bat izango dezu; ta zure aurtxoak aita-orde bat. (*Xalbador'i*) Eta zuk Xalbador andre on bat bi alabatxorekin...

XALBADOR.—Bata ta besteak gogoz aritzen ditut eta baita gero, elkarrekin bizi-ta, Jainkoak eman naiko dizkigun ondorengoak.

MALEN.—Ala izan dedilla. Malen'ek ez luke geiago izan nai alargun (*elkarri eskuak estutuaz*).

O I A L A

1961-Garagarrilla

ORAINDAÑOKO LIBURUAK

1.—*R. Artola*

SAGARDOAREN GRAZIYA ta beste bertso
asko. (Aitua)

2.—*M. Soroa*

GABON, ¡AU OSTATUBA!, ANTON KAIKU

3.—*P. Apalategui, S. J.*

EUSKAL MUTILLAK ARMETAN, I.

4.—*Pepe Artola*

USTEZ LAGUNA DETAN ta beste bertso
asko.

5.—*P. M. Urruzuno*

EUSKALERRITIK ZERURA ta beste ipui
batzuk.

6.—*Toribio Alzaga Anabitarte*

RAMUNTZO

7.—*Ramos Azkarate*

GALTZAUNDI ta beste bertso asko.

8.—*Antero Apaolaza*

PATXIKO TXERREN. (Nobela).

- 9.—*Bitoriano Iraola Aristiguieta*
 OROITZAK ta beste ipui asko.
- 10.—*Bertsolariak*
 ERREGE EGUNEKO BERTSO-SAYOA (1962)
- 11.—*Piarres Larzabal*
 BORDAXURI
- 12.—*Bilintx*
 BERTSO TA LAN GUZIAK.
- 13.—*Mariano Izeta*
 DIRUA GALGARRI
- 14.—*Piarres Larzabal*
 IRU ZIREN
- 15.—*Bertsolariak*
 EZKONTZA GALDUTAKO BERTSOAK
- 16.—*Alfonso M.ª Zabala*
 GABON GAU BAT ETA BESTE IPUI ASKO
- 17.—*Antonio M. Labayen*
 MALENTXO, ALARGUN!

1027903

JB-893